

Голас Радзімы

№ 6 (1732)
11 лютага 1982 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ЧАЦВЕРТАЯ ЧАСТКА
УСІХ ВЫНАХОДСТ-
ВАУ У СВЕЦЕ РЕГІ-
СТРУЕЦА У СССР

[«Плануецца...
адкрыццё»]
стар. 3

АДКУЛЬ ПРЫЙШЛІ
НАШЫ ПРОДКІ

[«Славянскія дарогі
Беларусі»]
стар. 4

ПРА ЮНАКОУ І
ДЗЯЎЧАТ «ВАЕННА-
ГА» ПАКАЛЕННЯ

[«Як зямля пярэ»]
стар. 7

«Што гэта за карнавал сярод зімы!» — здзівіцца, напэўна, чытач, атрымаўшы сённяшні нумар газеты. Але ж. Карнавал і ёсць. Так сёлета праходзіла пад Мінскам, у Заслаўі, фальклорна-этнаграфічнае свята «Спадчына», у аснову якога пакладзены старажытныя Каляды. А «калядоўшчыкі» — студэнты розных інстытутаў сталіцы, удзельнікі спеўна-драматычнай майстроўні, якая дзейнічае пры філалагічным факультэце БДУ. [Рэпартаж аб свяце ў Заслаўі чытайце на 8-й старонцы].

падзеі • людзі • факты

ПРЫЁМ Л. І. БРЭЖНЕВЫМ ПРАДСТАЎНІКОЎ КАНСУЛЬТАТЫЎНАГА САВЕТА САЦЫЯЛІСТЫЧНАГА ІНТЭРНАЦЫЯНАЛА ПА РАЗЗБРАЕННЮ

3 лютага Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў прыняў прадстаўнікоў Кансультацыўнага савета Сацыялістычнага інтэрнацыянала па раззбраенню ў саставе: К. Сорса — віцэ-старшыня Сацыялістычнага інтэрнацыянала, старшыня Кансультацыўнага савета Сацінтэрна па раззбраенню, старшыня сацыял-дэмакратычнай партыі Фінляндыі, В. Хакер — сакратар Кансультацыўнага савета, сакратар па міжнародных пытаннях праўлення Сацыялістычнай партыі Аўстрыі і С. Тагуці — член знешнепалітычнага камітэта Цэнтральнага выканкома Партыі дэмакратычнага сацыялізму Японіі.

Л. І. Брэжнеў звярнуў увагу суб'яднаў на небяспечны вынікі для справы ўсеагульнага міру, якія тоіць у сабе цяперашняя лінія блока НАТО, і перш за ўсё яго галоўнае сілы — ЗША. Ніколі пасля другой сусветнай вайны становішча не было такім сур'ёзным.

Што датычыць Савецкага Саюза і яго кіраўніцтва, падкрэсліў Л. І. Брэжнеў, то галоўнае цяпер — ліквідаваць небяспеку вайны. На гэта накіраваны знешнепалітычныя намаганні СССР.

Савецкі Саюз гатоў ужо цяпер дагаварыцца аб поўнай адмове абодвух бакоў — Усходу і Захаду — ад усіх відаў зброі сярэдняй дальнасці, нацэленых на аб'екты ў Еўропе. Мы можам пайсці і яшчэ далей, падкрэсліў Л. І. Брэжнеў, дагаварыцца аб поўным збавенні Еўропы ад ядзернай зброі як сярэдняй дальнасці, так і тактычнай. Вось гэта быў бы сапраўдны «нулявы варыянт». СССР гатоў пайсці на яго. Калі краіны НАТО згодзяцца з такім сапраўды нульвым рашэннем, то справа міру ў Еўропе (а магчыма і ва ўсім свеце) будзе пастаўлена на небывала трывалую аснову.

Добра вядома таксама, што СССР імкнуўся аблегчыць дасягненне дагаворанасці, прапанаваў замарозіць на перыяд перагавораў у колькасных і якасных адносінах сродкі сярэдняй дальнасці абодвух бакоў у Еўропе. Пры гэтым мы былі б гатоў ўжо ў час такога мараторыя скарачаць у аднабаковым парадку некаторую частку сваіх узбраенняў сярэдняй дальнасці ў еўрапейскай частцы СССР.

Не меншае значэнне мела б дасягненне дагаворанасці паміж СССР і ЗША па другой важнейшай праблеме сучаснасці — па абмежаванню стратэгічных узбраенняў.

Самая галоўная глабальная праблема нашых дзён — праблема прадухілення спаўзання свету да тэрмаядзернай катастрофы, патрабуе — насуперак усім адрозненням і рознагалоссям — знайсці і агульную мову і, галоўнае, агульны рашэнні.

Гутарка з прадстаўнікамі Кансультацыўнага савета Сацінтэрна па раззбраенню прайшла ў дружалюбнай, дзелавой абстаноўцы.

З'ЕЗДЫ

ПРАФСАЮЗАЎ РЭСПУБЛІКІ

У Мінску адбыўся XV з'езд прафсаюзаў Беларускай. Каля 800 чалавек, прадстаўнікоў пяцімільённай арміі самай масавай арганізацыі працоўных, прыехалі ў сталіцу рэспублікі з усіх яе куткоў. Гэта наватары, перадавікі прамысловасці і сельскагаспадарчай вытворчасці, будаўнікі і меліяратары, педагогі і вучоныя, партыйныя, савецкія і прафсаюзныя работнікі, дзеячы літаратуры і мастацтва.

Са справаздачным дакладам аб рабоце Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў выступіў старшыня Белсаўпрофа М. Полазаў. Ён падрабязна ахарактарызаваў работу прафсаюзаў рэспублікі, накіраваную на паспяховае выкананне планаў адзінацатай пяцігодкі, усямернае павышэнне эфектыўнасці грамадскай вытворчасці і на выкананне намечанай XXVI з'ездам КПСС сацыяльнай праграмы, а таксама прааналізаваў работу прафсаюзаў рэспублікі па камуністычнаму выхаванню працоўных. Удзяліў вялікую ўвагу харчовай праграме і іншым пытанням. У абмеркаванні даклада прынялі ўдзел перадавікі прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, партыйныя, савецкія і прафсаюзныя работнікі. На з'ездзе з прававой выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Ц. Кісялёў. Прафсаюзы рэспублікі, сказаў ён, вялікая грамадска-палітычная сіла. У ёй мільёны людзей спасцігаюць навуку кіравання вытворчасцю, дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, навуку сацыялістычнага гаспадарання, вучацца жыць і працаваць па-камуністычнаму. Далей у сваёй прамове Ц. Кісялёў падкрэсліў, што важнейшае патрабаванне эканамічнай палітыкі партыі сёння — гаспадарскія адносіны да грамадскага добра, уменне з найбольшай эфектыўнасцю выкарыстоўваць усё, што мае наш народ. Кроўная справа прафсаюзаў — іх актыўны ўдзел у выкананні намечанай партыяй сацыяльнай праграмы.

Адбыўся пленум рэспубліканскага Савета прафсаюзаў, выбранага XV з'ездам прафсаюзаў Беларускай. Старшыня Беларускага рэспубліканскага Савета прафсаюзаў выбраны М. Полазаў.

У зале пасяджэння XV з'езда прафсаюзаў БССР.

.. I САЮЗА ЖУРНАЛІСТАЎ БССР

У канцы студзеня ў Мінску ў Палацы культуры прафсаюзаў праходзіў VI з'езд Саюза журналістаў Беларускай ССР, на які сабраліся больш як 400 дэлегатаў. Яны прадстаўлялі звыш 2 500 членаў Саюза журналістаў рэспублікі. Са справаздачным дакладам праўлення Саюза журналістаў Беларускай ССР выступіў яго старшыня, рэдактар газеты «Звязда» А. Тоўсіцкі.

На з'ездзе выступілі таксама журналісты раённых, абласных і рэспубліканскіх газет, часопісаў, гасці з Масквы, Украіны і Літвы.

Надзённыя задачы журналістаў рэспублікі па далейшаму павышэнню якасці публіцыстыкі, дзейнасці выступленняў прэсы выклаў у прамове на з'ездзе сакратар ЦК КПБ А. Кузьмін.

Выбраны праўленне і рэвізійная камісія Саюза журналістаў БССР, а таксама дэлегаты на V з'езд Саюза журналістаў СССР.

Адбыўся пленум новага саставу праўлення Саюза журналістаў БССР. Старшыня праўлення Саюза журналістаў Беларускай ССР зноў выбран А. Тоўсіцкі.

ГОСЦІ МІНСКА

3 ГДР

Наведванне Мінска турысцкімі паяздамі дружбы з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікай даўно ўжо стала добрай традыцыяй. Толькі летась у сталіцы Беларусі пабывала каля 50 такіх паяздоў. І вось з пачатку новага турыстычнага сезону ў наш горад прыбыўшы першы ў гэтым годзе поезд дружбы з ГДР. Ён даставіў актывістаў Саюза свабоднай нямецкай моладзі, прадстаўнікоў маладзёжных аператыўных груп па ахове грамадскага парадку, народнай міліцыі. Усяго звыш 350 чалавек.

Госці з ГДР зрабілі паездку па гораду, азнаёміліся з яго выдатнымі мясцінамі, наведалі Хатынь.

НА ЗДЫМКУ: госці з ГДР на мінскім вакзале.

... КАНАДЫ

Прэзідэнт асацыяцыі «Канада—СССР» Майкл Лукач наведваў Мінск. Адбылася гутарка з кіраўнікамі Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі аб маючых адбыцца восенню гэтага года Днях Савецкага Саюза ў Канадзе з удзелам Беларусі. У час іх правядзення ў Манрэалі, Таронта, Рэджайне, Вінпегу і іншых канадскіх гарадах адкрыюцца мастацкія выстаўкі і фотанаборкі, якія раскажуць аб Беларусі і яе людзях, выступаць пісьменнікі, мастакі, артысты.

— Я ўпэўнены, — сказаў Майкл Лукач, — што ў маёй краіне будзе многа жадаючых прыняць удзел у Днях Савецкага Саюза і вітаць прадстаўнікоў Беларусі.

ПЕРШЫ ГОД ПЯЦГОДКІ ЗАВЕРШАНЫ: ШТО ЗРОБЛЕНА

ПОСТУП МІНШЧЫНЫ

Прыцярушаныя снежнай беллю ўрачыста застылі прыгажуні-ліпы. Задумна прыціхлі жытнёвыя палеткі і лясныя паляны.

Люты!

Вось ужо другі месяц мы працуем у лік другога года адзінацатай пяцігодкі. І, трэба сказаць, нядрэнна. Праўда, рана яшчэ падводзіць якія-небудзь вынікі зробленаму (гэта будзе пазней), сёння вярта было б азірнуцца на год мінулы: які след пакінуў ён у жыцці нашых людзей? Чым парадаваў?

Вядома, раскажаць аб усім тым, што было здзейснена ў першым годзе адзінацатай пяцігодкі, практычна немагчыма. Я і не стаўлю перад сабой такую мэту. Мне хацелася б толькі спыніцца на некаторых адметных рысах, так характэрных для нашага савецкага ладу жыцця, спыніцца на прыкладах маёй роднай Міншчыны.

Ні для каго не сакрэт, што ні ў адной краіне не будуюць так многа, як у нашай. Вось і летась. Толькі ў Мінскай вобласці пачаў працаваць буйнейшы ў рэспубліцы Пухавіцкі камбікормавы завод, аб'яднаны чыгунчымі і аўтамабільнымі дарогамі з элеватарамі ў адзіны комплекс. Пайшлі ў серыйную вытворчасць 110-тонныя БелАЗы, а на чарзе ўжо 180-тонныя гіганты. З варот Мінскага аўтазавода кожную раніцу, пабліскаваючы афарбоўкай, выбягаюць 20-тонныя аўтапалязды. І ўжо праходзяць выпрабаванні новыя, больш магутныя машыны. А колькі падзяк з усяго свету атрымліваюць мінскія трактарабудавнікі за свой шырока вядомы нястомны і безадказны ў працы трактар «Беларусь». Але гэта толькі адзін бок працоўнай славы Міншчыны. А вось другі — сельскагаспадарчы. У рэспубліцы, у тым ліку і ў Мінскай вобласці, асвоены новыя магутнасці жывёлагадоўчых комплексаў, пабудаваны па апошняму слову тэхнікі зернесушыльныя і зернеачышчальныя комплексы, сховішчы для гародніны і іншае.

Несумненна, парадаваў мінулы год і духмяным караваем, высокімі надомлі малака і прывагамі на адкорме. Упершыню на нарыхтоўчыя пункты краіны хлебаробы Беларусі адгрузілі каля двух мільёнаў тон збожжа! І ўраджай бульбы сабраны добры — больш двух мільёнаў тон. Толькі гаспадаркі Мінскай вобласці прадалі дзяржаве 519 тысяч тон.

Выступаючы летась на XXIX з'ездзе Кампартыі Беларусі, кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ Ц. Кісялёў падкрэсліў, у прыватнасці, што найважнейшай задачай цяпер з'яўляецца фарміраванне глыбокаўсвядомленых, адказных адносін да працы, як найпершага абавязку чалавека перад грамадствам.

Менавіта такія адносіны да працы мы назіралі і ў час жніва-81. Дзесяткі тысяч людзей прадэманстравалі высокі працоўны энтузіязм. І сярод іх камбайнер з саўгаса «Туча» Клецкага раёна А. Шлапакоў, Ільянскага саўгаса-тэхнікума Вілейскага раёна У. Максімовіч, саўгаса імя Прытыцкага Маладзечанскага раёна М. Шэлеаў, вадзіцель машыны саўгаса «Стараселле» Крупскага раёна Ф. Антаневіч і іншыя. Або вось механізаванае звяно Героя Сацыялістычнай Працы А. Клюбко, што з эксперыментальнай базы «Любанская» Любанскага раёна. За дванаццаць рабочых дзён яно завяршыла ўборку бульбы з плошчы 70 гектараў і накапала больш дзвюх тысяч тон клубняў.

Давялося мне летась пабываць у калгасе імя Арджанікідзе Слуцкага раёна. З цікавасцю назіраў, як ставяцца да працы хлебароба маладыя гаспадары зямлі. Камбайнер Аляксандр Мароз з памочнікам Сяргеем Бадылём склалі камсамольска-маладзёжны экіпаж. У час жніва яны намалацілі 600 тон збожжа. Вось яшчэ адзін прыклад з таго ж самага калгаса — браты Верамейчыкі. Аляксандр — механізатар. Сяргей — рабочы Слуцкай сельгастэхнікі. На час уборачных работ Сяргей нязменна бярэ водпуск і разам з братам садзіцца за штурвал камбайна. Летась яны намалацілі больш 600 тон хлеба. Пабываў я і ў сваіх землякоў на Уздзеншчыне. Прыемна ўразіў новы мікрараён у гарадскім пасёлку Узда, новы цэх прамысловага камбіната, новы будынак краязнаўчага музея, бачыў, як у школе імя А. Пушкіна ствараецца музей вялікага паэта. І ўсюды гэта адметнае слова «новы»... А яшчэ мяне ўзразіла вось што. Малады механізатар калгаса «Інтэрнацыянал» Аляксандр Шкурдз, вярнуўшыся з арміі, пачынаў будаваць новы дом, сваё жытло. Значыцца, садзіўся на зямлю грантоўна, назаўсёды. Я ведаў яшчэ яго бацьку, які прайшоў тысячы кіламетраў франтавых дарог, змагаючыся з фашызмам, і які, вярнуўшыся дамоў, доўгі час працаваў у сваім родным калгасе... І вось цяпер сын. Застаўся верны бацькоўскай сцяжынцы...

Гэта, як я ўжо казаў, толькі невялічкія штрышкі да ўсяго таго, чым жыве мая Міншчына. Нямала было зроблена летась. Але яшчэ больш належыць зрабіць сёлета. Трэба будзе пабудавана Маладзечанскі завод парашковай металургіі, увесці ў эксплуатацыю новыя магутнасці на аб'яднанні БелаўтаМАЗ, на Барысаўскім заводзе агрэгатаў, на заводзе горнага воску ў Пухавіцкім раёне. Чакаюць чаргі Жодзінская фабрыка таварнага палатна, Мінскі малочны камбінат... Пачнецца будаўніцтва Крупскага перасоўнага завода буйнапанельнага домабудавання для сельскіх жыхароў... А яшчэ б я сказаў: як гэта добра, калі людзі жывуць у міры і згодзе! Дык няхай жа так будзе вечна: сёння, заўтра і заўсёды. Нам патрэбен мір, каб здзейсніць велічныя планы, бо з імі наша жыццё стане яшчэ прыгажэйшым, больш заможным.

Даір СЛАЎКОВІЧ,
пісьменнік.

МІЛЬЯРДЫ РУБЛЁЎ — НА РАЗВІЦЦЁ НАВУКІ

ПЛАНУЕЦЦА... АДКРЫЦЦЁ

У Савецкім Саюзе навука ўзведзена ў ранг дзяржаўнай палітыкі. Гэта заканамерна, таму што эканамічны патэнцыял краіны ў значнай ступені залежыць ад узроўню навуковых даследаванняў. На развіццё навукі выдзяляюцца вялікія сродкі.

Асабліва ўвага ўдзяляецца фундаментальным даследаванням як базе для прыкладных распрацовак і стварэння буйных вынаходстваў. Іменна яны дазваляюць найбольш эфектыўна вырашаць важныя народнагаспадарчыя задачы.

АДКРЫЦЦІ САВЕЦКІХ
ВУЧОНЫХ

Цяжка пералічыць усе выдатныя адкрыцці савецкіх вучоных, стаўшыя фундаментам навукова-тэхнічнага прагрэсу краіны. Бо адкрыццё прынцыпова новай з'явы або закона прыроды здольна найбольш хутка і радыкальна ўздзейнічаць на развіццё тэхнікі, тэхналогіі і эканомікі. Аб гэтым сведчыць гісторыя навукі.

Развіццё тэрмаядзернай энергетыкі, напрыклад, садзейнічалі адкрыцці ў галіне фізікі плазмы: пад кіраўніцтвам акадэміка Л. Арцімовіча — нейтроннае выпраменьванне плазмы, акадэміка Г. Будкера — утрыманне плазмы магнітным полем, акадэміка П. Капіцы — утварэнне высокатэмпературнай плазмы ў высокачастотным разрадзе і іншыя. На іх аснове распрацаваны МГД — генератары і плазматроны, якія знайшлі шырокае прымяненне ў розных галінах народнай гаспадаркі. Так, на базе МГД-машын у СССР упершыню ў сусветнай практыцы распрацаваны і ўкаранены прынцыпова новыя тэхналагічныя працэсы вытворчасці і перапрацоўкі ртутці, натрыя высокай чысціні.

Другі прыклад. Самае шырокае распаўсюджванне атрымалі квантавыя ўзмацняльнікі — так званыя лазеры і мазеры. Іх стварэнне стала магчымым толькі дзякуючы вынаходству пад кіраўніцтвам прафесара В. Фабрыканта з'явы ўзмацнення электрамагнітных хваляў. Цяпер прамень лазера паспяхова выкарыстоўваецца ў самых разнастайных галінах навукі і тэхнікі — ад хірургічных аперацый да танчэйшага вымярэння касмічных адлегласцей, ад тонкіх тэхналагічных працэсаў у электроніцы да мікравыбухаў ва ўстаноўках тэрмаядзернага сінтэзу. Лазер можа плавіць і зварваць метал, рэзаць, свідраваць адтуліны і многае іншае. Прышоў час, лічыць віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук СССР акадэмік Е. Веліхаў, стварэння лазернай апрацоўчай прамысловасці, якая ў многіх выпадках будзе паспяхова канкуруваць з алмазнай апрацоўкай матэрыялаў.

Час наглядна паказвае, наколькі практычнымі аказваюцца буйныя тэарэтычныя ідэі. Дасягненні савецкіх вучоных у галіне ядзернай фізікі агульнавядомыя. Яны адыгралі вялікую ролю ў станаўленні атамнай энергетыкі, якая з кожным годам дае ўсё больш адчувальны вынік. У 1980 годзе на атамных электрастанцыях СССР вырацавана 73 мільярды кілават-гадзін электраэнергіі. Гэта эканоміла краіне 24 мільёны тон умоўнага паліва.

У Дзяржаўны рэестр адкрыццяў СССР унесена, пачынаючы з 1957 года звыш 250 навуковых адкрыццяў. 14 з іх — у мінулым годзе ў такіх галінах, як фізіка, хімія, медыцына.

Напрыклад, пад нумарам 242 зарэгістравана адкрыццё ў галіне цеплафізікі. Савецкія вучоныя ўстанавілі заканамернасць змянення цеплааддачы на сценках каналаў у розных устаноўках. На практыцы гэта дазваляе зменшыць габарыты, масу і кошт цеплаабменных апаратаў у 1,5—2 разы. Эканамічны эффект пры шырокім укараненні складзе сотні мільёнаў рублёў у год. Пры гэтым істотна скарачаецца расход такіх металаў, як медзь, латунь, волава, а таксама змяншаюцца капітальныя ўкладанні на ўзвядзенне будынкаў і комплексаў, у якіх размяшчаюцца апараты. Першыя вынікі гэтага адкрыцця — 14 аўтарскіх пасведчанняў і 5 патэнтаў на новыя распрацоўкі ў гэтай галіне.

ВЯЛІКІ СВЕТ
ВЫНАХОДСТВАЎ

XX стагоддзе — стагоддзе вынаходстваў. Цяпер у Савецкім Саюзе рэгіструецца чацвёртая частка ўсіх вынаходстваў у свеце. У 69 краінах дзейнічае амаль 21 тысяча патэнтаў, выдадзеных на савецкія вынаходствы.

Новыя тэхніка і тэхналогія, якія ўкараняюцца ў народную гаспадарку, распрацоўваюцца на базе шматлікіх вынаходстваў. Беспрэцэдэнтным у сусветнай практыцы аказаўся комплекс работ, увасоблены ў стан «2000». У аснову канструкцыі гэтага гіганта, які дзейнічае на Наваліпецкім металургічным заводзе, пакладзена больш за 260 вынаходстваў інжынераў і вучоных.

На падставе 15 вынаходстваў у СССР створаны агрэгаты няспынага дзеяння, што зварваюць і гафрыруюць танкасенныя абалонкі кабеляў далёкай сувязі з алюмініевых і сталёвых стужак. Прадукцыйнасць гэтых машын у 8—10 разоў вышэйшая, чым лепшыя замежныя ўзоры. Іх укараненне дазволіла змяніць традыцыйныя свінцовыя абалонкі, на якія расходвалася 20—30 працэнтаў усяго здабываемага свінца.

Новыя спосабы апрацоўкі дэталей, што дазваляюць кіраваць працэсам формаўтварэння паверхні і структуры паверхневага слоя, — вынік даследаванняў савецкіх вучоных і спецыялістаў. На іх падставе створаны даводачныя станкі, якія не маюць аналагаў у сусветнай практыцы. На гэтых распрацоўкі атрымана больш за 50 аўтарскіх пасведчанняў, патэнтны ў ЗША, ФРГ, Францыі, Японіі і іншых краінах.

Гэта толькі некалькі прыкладаў. За гады дзесяці пяцігодкі эканамічны эффект ад выкарыстання вынаходстваў склаў звыш 8 мільярдаў рублёў, атрыманы немалы сацыяльны эффект, які выявіўся ў ахове навакольнага асяроддзя і здароўя чалавека.

ІНШАГА ШЛЯХУ НЯМА

Творчасць вучоных і інжынераў становіцца ўсё больш калектыўнай і плануемай працэсам. Статыстыка сведчыць, што 95 працэнтаў вынаходстваў і ўсе адкрыцці нараджаюцца ў непрах навуковых і інжынерна-тэхнічных калектываў. Звыш 85 працэнтаў вынаходстваў ствараюцца ў ходзе планавых даследаванняў і распрацовак. Дзе найбольш старанна плануецца стварэнне новай тэхнікі і тэхналогіі, там, як паказвае практыка, дасягаецца і больш важкі поспех.

Таму далейшае развіццё атрымлівае праграма-мэтавы метад планавання даследаванняў і распрацовак. У адзінаццаты пяцігадовы план уключаны асноўныя заданні па 170 навукова-тэхнічных праграмах, у тым ліку па 41 мэтавай комплекснай праграме.

Такі падыход да творчасці ў нашы дні зусім заканамерны. Вырашэнне фундаментальных праблем навукі патрабуе высокай канцэнтраванасці навукова-тэхнічнага патэнцыялу і вялікіх матэрыяльных затрат. Гэта ў поўнай меры адносіцца і да вынаходства. Эфектыўнасць вынаходстваў вызначаецца не колькасцю, а выкарыстаннем найбольш значных з іх у народнай гаспадарцы, эканоміяй матэрыяльных, фінансавых і працоўных рэсурсаў. Жыццё ўсё больш настойліва дыктуе — творчую актыўнасць вынаходнікаў нацэляваць на самыя важныя ў даны момант праблемы, а прамысловасць павінна забяспечыць аператыўнае ўкараненне. Толькі ў такім выпадку вынаходніцтва становіцца важным рычагом эканамічнага развіцця сацыялістычнай дзяржавы.

Эдуард ПРАХАРЭНКА.

Расце, прыгажэ Гомель. Другі па колькасці насельніцтва горад Беларусі налічвае амаль 400 тысяч жыхароў. Для іх будуецца школы, Палацы культуры, бальніцы і іншыя культурна-бытавыя аб'екты. Вось і нядаўна ў жылым раёне Юбілейны адкрылася новая паліклініка. Яна пабудавана на сродкі радыёзавада. Каля двухсот медыкаў пачалі прыём пацыентаў у кабінетах і лячэбніцах, разлічаных на шэсцьсот наведванняў у дзень. Побач з ужо працуючымі, тут хутка адкрыюцца кабінеты механа- і ігла-рэфлексатэрапіі, кіслародалячэння, псіхнапрафілактыкі з аўтагеннай трэніроўкай.

НА ЗДЫМКАХ: новая паліклініка ў Гомелі; лэбарант Соф'я ГІРЫЦ.

Фота І. ЮДАША

СЁННЯ І ЗАЎТРА «ПАДЗЕМАК» КРАІНЫ

КІЛАМЕТРЫ САВЕЦКАГА МЕТРО

— Працягласць ліній савецкага метрапалітана складае 370 кіламетраў (234 станцыі), — сказаў у гутарцы з карэспандэнтам АДН намеснік міністра шляхоў зносін СССР Барыс Шалкоў. — У 1985 годзе яна дасягне амаль 455 кіламетраў. Сёння метрапалітаны дзейнічаюць у васьмі гарадах — Маскве, Ленінградзе, Кіеве, Харкаве, Ташкенце, Баку, Ерэване, Тбілісі.

У 1984 годзе будзе пушчана «падзёмка» ў Мінску (8,6 кіламетра, 8 станцыяў), у 1985 годзе — у Горкім (8 кіламетраў, 6 станцыяў), працягнецца будаўніцтва метрапалітанаў у Новасібірску, Куйбышаве, Свядлоўску, Днепрапятроўску. Распрацоўваюцца праекты падземных дарог у Омску, Чэлябінску, Пярмі, Алма-Аце, Рызе, Растове-на-Доне.

Самы паважны па ўзросту і аб'ёму перавозак — Маскоўскі метрапалітан (пушчаны 15 мая 1935 года). Працягласць яго ліній дасягнула 194 кіламетраў (115 станцыяў). Калі за суткі ўсімі метрапалітанамі краіны перавозіцца звыш 11 мільёнаў пасажыраў, то на маскоўскі прыпадае звыш 6,5 мільёна чалавек. На Горкаўска-Замаскварэцкай, Жданаўска-Краснапрэсненскай і Калужска-Рыжскай — найбольш загружаных лініях Масквы — толькі ў гадзіны пік (з 8 да 9 гадзін раніцы) перавозіцца паўмільёна пасажыраў. На гэтых напрамках паязды ідуць з інтэрвалам 80 секунд. Такой шчыльнасці руху не ведае ні адзін метрапалітан свету.

Цяпер на ўсіх лініях Ленінградскага, Харкаўскага, Ташкенцкага, Ерэванскага і на некаторых лініях Маскоўскага і Тбіліскага метрапалітанаў эксплуатаюцца сістэмы аўтаматычнага кіравання рухам паяздоў. Яны могуць весці састаў без машыніста. І ўсё-такі машыніст ёсць. Ён кантралюе работу аўтаматыкі, назірае за пасадкай і высадкай пасажыраў. Але галоўная яго задача — умяшчаць у працэс кіравання ў непрадбачаных сітуацыях.

Аўтаматыка, якой цяпер абсталявана звыш 170 кіламетраў ліній, якаясна змяніла ўмовы працы машыніста, дазволіла скараціць колькасць лакаматыўнай брыгады да аднаго чалавека. У бягучай пяцігодцы на аўтаматыку будзе пераведзена яшчэ 153 кіламетры ліній, што дазволіць выслабіць каля 1 400 памочнікаў машыністаў. Усе выслабаныя людзі могуць за кошт дзяржавы павысіць сваю кваліфікацыю і стаць машыністамі або спецыялістамі па абслугоўванню аўтаматыкі.

На Харкаўскім метрапалітане як асноўная сістэма прыменена аўтаматычнае рэгуляванне хуткасці. Гэта дазволіла ліквідаваць танельныя светафоры і кантра-

ляваць рух па прыборах, што знаходзяцца ў кабінце поезда. Такімі сістэмамі абсталяваюцца метрапалітаны ў Ташкенце, Кіеве, Тбілісі.

Важны этап у развіцці аўтаматыкі метро — укараненне сістэмы інтэгральнага рэгулявання руху з цэнтралізаваным размяшчэннем апаратуры на станцыях. Вынасе яе з танелей у рэлейныя памяшканні станцый дазваляе абслугоўваць аўтаматыку ў дзённы час, не спыняючы руху паяздоў. Цэнтралізаванае размяшчэнне апаратуры цяпер прадугледжваецца ва ўсіх праектах новых ліній, а таксама пры рэканструкцыі дзеючых.

Новы рухомы састаў паляпшае прапускную здольнасць ліній метро. З 1977 года ў эксплуатацыі знаходзяцца новыя вагоны. Яны маюць вялікую ўмяшчальнасць за кошт ліквідацыі кабіні машыністаў у прамежных вагонах, палепшаны іх скорасныя і электрацягавыя характарыстыкі.

Цяпер прамысловасць стварае новыя вагоны тыпу «І». Яны вырабляюцца з алюмініевых сплаваў. Сярэдняя падаконная частка кузава расшырана, дзякуючы чаму каналы аказаліся нібы ўбудаванымі ў сцены. У выніку павялічылася і ўмяшчальнасць вагонаў, якія да таго ж вызначаюцца высокай хуткасцю, плаўным ходам і меншым узроўнем шуму.

— З нашага пункту гледжання, — гаворыць Барыс Шалкоў, — трэба змагацца не толькі з шумам, але і з вібрацыяй. Цяпер у Маскве ўкладзены доследны пуць на гумавых амартызатарых, за якім вядзецца назіранне. Распрацавана і прынцыпова новая канструкцыя пуці з малагабарытнымі рамамі, якія абаліраюцца на вібраізуючыя гумавыя пракладкі. Зараз такі пуць укладваецца на доследным участку для эксперыментальнай праверкі. Ужо ў 1983 годзе першы кіламетр «мякага» пуці будзе ўкладзены на лініі мелкага залажэння ў Маскве.

Для змяншэння ўзроўня шуму і вібрацыі на падземных лініях былі правяраны нашпальныя гумавыя пракладкі павышанай пругкасці. Вынікі правэркі добрыя, таму вырашана з 1982 года выкарыстаць такія пракладкі на ўсіх лініях метрапалітанаў.

У заключэнне яшчэ некалькі лічбаў. Кошт платы за праезд у СССР не залежыць ад адлегласці і працягласці паязды, колькасці пераездак. Заўсёды 5 капеек. А метрапалітан — вельмі дарагое збудаванне: 12—20 мільёнаў рублёў абыходзіцца кіламетр падземнага пуці. Таму ўсе метрапалітаны, акрамя Маскоўскага і Кіеўскага, пакуль на датацыі дзяржавы.

Дзмітрый САСОРАЎ,
карэспандэнт АДН.

старонкі мінулага

СЛАВЯНСКІЯ ДАРОГІ БЕЛАРУСІ

Прыход славянскіх плямён на тэрыторыю Беларусі — вызначальны момант у яе гісторыі. З'яўленне славян у Беларусі, як і ва ўсёй Усходняй Еўропе, было вынікам апошніх хваляў вялікага перасялення народаў, якім быў рух готаў (II—III ст. н. э.), гунаў (IV ст. н. э.) і аварыў (сярэдня VI ст. н. э.).

Пытанне паходжання славян вельмі складанае і забытанае і пакуль што далёкае ад навуковага вырашэння. Бясспрэчна толькі тэрма лічыць паказанні старажытных аўтараў, што «славяне былі мнагалюдным народам», які займаў «непамерную прастору», бо без гэтага нельга растлумачыць, чаму яны змаглі рассяліцца на вялікай тэрыторыі, асіміляваўшы шматлікія плямёны і народнасці. Прарадзімай славян называліся і называюцца розныя мясцовасці. У апошні час найбольш верагоднымі месцамі фарміравання іх указваюцца Вісла-Одэрскае міжрэчча і паўднёвая частка лясной зоны Усходняй Еўропы, куды ўваходзіць і поўдзень Беларусі. Цяжка даць перавагу якой-небудзь з гэтых гіпотэз, абедзве яны маюць аднолькавае права на часовае існаванне. Але калі нават і пагадзіцца з тым, што поўдзень Беларусі разам з іншымі прылеглымі тэрыторыямі быў прарадзімай славян, то ўсё ж аўтары гэтай тэорыі гавораць аб поўным адліве славянскага насельніцтва адсюль у канцы V—пачатку VI стагоддзяў на Дунай і прасоўванні на яго месца балтаў (продкаў сучасных латышоў і літоўцаў). Вось чаму трэба лічыць, што масавы прыход славян у Беларусь і іх канчатковае ўкараненне тут пачалося на рубяжы VI—VII стагоддзяў н. э. Славянскае засяленне Беларусі не было аднаразовай падзеяй: яно расцягнулася, магчыма, на некалькі стагоддзяў. Доўга ў навуцы існавала думка, што славяне ішлі ў Беларусь толькі з поўдня. Аднак ужо Я. Карскі заўважыў, што галоўная маса славян, якія склалі беларускае племя, рушыла з поўдня (з Прыпяці і яе прытокаў) і захаду (можа быць з Заходняга Буга і Наравы) спачатку да Нёмана, а адсюль да Заходняй Дзвіны на поўнач і да Дзясны на ўсходзе. Гэта думка ў апошні час усё больш пацвярджаецца.

ДРЫГАВІЧЫ былі адным з тых славянскіх плямён, што адыгралі рашаючую ролю ва ўтварэнні беларускага народа. Паколькі летапісец паведамляе, што дрыгавічы пасяліліся паміж Прыпяцю і Дзвіною, паказвае, што кірунак іх рассялення ішоў з поўдня на поўнач. Назву дрыгавічоў старажытны летапісец выводзіць ад «дрыгвы», якая была характэрнай асаблівасцю мясцовасці, дзе яны аселі. Аднак гэты погляд трэба прызнаць устарэлым. Па характары мясцовасці, паводле летапісу, былі празваны таксама паляне і драўляне. Але паляне былі і ў Польшчы (адсюль і палякі), драўляне жылі і на левым беразе Эльбы. Тое самае і ў адносінах дрыгавічоў. Асноўная іх маса, бясспрэчна, пасялілася ў Беларусі. Але некаторыя часткі іх аказаліся ў іншых мясцовасцях, дзе яны мелі тую ж самую назву, хаця там ніякай дрыгвы не было. Былі дрыгавічы і ў палабскіх славян, пра што сведчаць такія назвы, як Драгавіц, Дрогавізі і ім падобныя. Усе гэтыя факты прымушаюць усумніцца ў паходжанні назвы дрыгавічоў (як паляны і драўляны) ад характару мясцовасці. Хутчэй за ўсё, што дрыгавічы паходзяць ад славянскага імя Драгавіт.

Паўднёвая мяжа рассялення дрыгавічоў ішла на поўдзень ад Прыпяці па граніцы былых Мінскай і Валынскай губерняў, дзе-нідзе толькі заходзячы яшчэ далей на поўдзень (у міжрэччы Гарыні і Стыру). Тут дрыгавічоў ад драўлян аддзяляла досыць шырокая балотыстая прастора. Густынскі летапіс дакладна адзначае ў ўсходнюю мяжу рассялення

дрыгавічоў, якая ішла па левым беразе Дняпра на поўнач ад упадзення ў яго Прыпяці. Вельмі дыскусійнымі ў навуцы былі паўночныя рубяжы дрыгавічоў. У летапісе сказана, што дрыгавічы жылі паміж Прыпяцю і Дзвіною, з чаго можна зрабіць вывад, што яны рассяліліся да самай Дзвіны. Але археолагі на падставе сваіх матэрыялаў адмаўляюць гэтае сведчанне летапісу і лічаць, што паўночная мяжа дрыгавічоў ішла па лініі Заслаўе—Лагойск—Барысаў—водападзел Бярэзіны і Друці. Аднак праблему дакладнага размежавання ў старажытнасці крывічоў і дрыгавічоў трэба лічыць штучнай. Справа ў тым, што паміж гэтымі плямёнамі ніколі не існавала стабільнай мяжы, яна ўвесь час мянялася, паколькі гэтыя плямёны былі ў стане ўзаемапрацінення і абодва засялілі ўсю тэрыторыю Беларусі.

І сапраўды, калі дрыгавічы дайшлі да Дзвіны, то крывічы — да Прыпяці, пра што яскрава сведчыць тапаніміка. Е. Раманаў, грунтоуючыся на даных мовы, песеннай творчасці і бытавой абраднасці прыйшоў да вываду, што дрыгавічы дасягнулі Дзвіны, засялілі Дрысенскі павет, прасунуліся на захад, дзе засялілі ўсходнюю частку Дзвінскага павета і паўднёвую Люцынскага. У Пічэце таксама лічыць, што дрыгавічы жылі на паўночны захад ад Полацка. Таму цалкам дапушчальна, што наяўнасць тапоніма «Дрыгучы» (Міёрскі раён), які можа быць сцягнутай формай назвы «дрыгавічы», пацвярджае думку Е. Раманава і У. Пічэты. Не выключана, што тапонімы «Дрэгелі» і «Дрэгі» ў былым Дзвінскім павеце таксама пакінуты дрыгавічамі. Ранейшыя даследчыкі М. Барсаў, А. Андрэяшаў, М. Доўнар-Запольскі і сучасны М. Грынблат грунтоўна даказалі прыналежнасць дрыгавічам тэрыторыі Беразавейскай зямлі і былога Гродзенскага павета. Навука вельмі дакладна ўсталявала заходнюю мяжу рассялення дрыгавічоў, якую азначаюць вёскі Слехі, Агароднікі, Клекатава, Крулец, Рагоўка, Ключава, Верашэйкі, Журобіца, Горнава, Лубрэжкі (у былых Бельскім і Беластоцкім паветах). Рассяленне дрыгавічоў на такой вялікай прасторы (Папрыляцце, Падняпроўе, Падзвінне, Панямонне і Пабужжа) мела ў далейшым важнейшыя вынікі як для лёсу самога племя, так і для гісторыі ўсёй Беларусі.

З паўднёвага захаду ў Беларусь высялілася і частка дулебаў — аднаго з самых старажытных славянскіх плямён. Паводле А. Шахматава, гэта плямя адбываецца ў выніку нашэсця аварыў. Можна думаць, што, дайшоўшы да вусця Бярэзіны, частка дулебаў пайшла ўверх па гэтай рацэ і асела ў сярэднім яе цячэнні, на рацэ Ольсе, пра што сведчаць тут гідронім «Дулебка», тапонімы «Дулебна» (Клічаўскі раён), «Дулебы» (Бярэзінскі раён) і антрапонім «Дулеба». Другая ж частка дулебаў перайшла Дняпро і асела ў Пасожжы (рака Дулепа, прыток Чачоры). Відаць, бярэзінская групка дулебаў была самая значная ў Беларусі. Цікава, што тут менавіта і захаваліся легенды пра іх мінулае. Адна з іх, што лягла ў аснову верша К. Каганца «Сцяты камень», апавядае пра адзінаборства дулебскага князя Кумара з варажым князем Гудам. Магчыма, у ёй захавалася ўспамін пра барацьбу дулебаў з готамі.

ВАЛЫНЯНЕ, якія жылі ў вярхоўях Буга і Прыпяці, мелі спрыяльныя ўмовы для пранікнення ў паўднёвую і паўднёва-заходнюю часткі Беларусі. Паасобныя ж высяленні валынян былі і ў паўночных раёнах Беларусі (вёскі Валынь Глыбоцкага, Валынцы Верхнядзвінскага, Валынцава Горацкага раёнаў). Антрапонімы «Валынец» і яму падобныя вельмі пашыраныя ў Беларусі. І хаця валынцы ўплылі ў нас нідзе не набылі дамінуючага значэння, усё ж яны пакінулі свае сляды і ў паасобных беларускіх гаворках, і нават у антрапалагічных рысах беларусаў. Што да драўлян, то іх паасобныя выселкі былі ля паўднёвых межаў дрыгавічоў.

Цяпер прайдзем да плямён заходняга паходжання. Ёсць падставы думаць, што з захаду славяне пачалі высяляцца на тэрыторыю Беларусі тады, калі яны яшчэ насілі назву «венеды», бо інакш нельга растлумачыць з'яўленне тапонімаў «Вендараж», «Вендрыж» і «Вендзеж» у Магілёўскім і Пухавіцкім раёнах. Але першым славянскім племенем, якое вялікай масай ішло з захаду цераз Беларусь і часткова асела ў ёй, былі **СЛАВЕНЫ**. Яшчэ І. Забелін, грунтоуючыся на тапаніміцы, пераканаўча даў факт прасоўвання славенаў па Нёману. Сапраўды, наяўнасць на ўсім працягу гэтай ракі і яе правых прытокаў, а таксама прытокаў Верхняга Дняпра і Дзвіны такай назвай, як Шлаванты, Славянцішкі, Славенск, Славашч, Славені і ім па-

добныя, пацвярджае такі вывад. Гэта дае падставы вывесці меркаванне аб славенах як магчымых славянскіх насельніках Беларусі.

КРЫВІЧЫ побач з дрыгавічамі адыгралі першаступенную ролю ў фарміраванні беларускага народа. Яны, бясспрэчна, былі самым шматлікім усходнеславянскім племенем. Пра гэта сведчыць тая вялікая прастора, на якой яны рассяляліся, — ад верхняга (а магчыма, і сярэдняга) Панямоння да кастрамскага Паволжа, ад Пскоўскага возера да верхняга Сожа, Дзясны, а таксама Прыпяці. У пачатку 20-х гадоў нашага стагоддзя К. Буга і А. Спіцын выказалі думку аб заходнім паходжанні крывічоў у процілегласць ранейшай, якая сцвярджала іх паўднёвае паходжанне. У апошні час гэты погляд на рознабаковым навуковым матэрыяле пацвердзіў В. Сядоў. Рух крывічоў, як і рух славенаў, добра адлюстроўвае тапаніміка. Найперш зьяўляюцца на сябе ўагу крывіцкія тапонімы ў палабскіх вёсках, што ўпамінаюцца ў граматах каля 1160, у 1319 і 1320 гадах. А некаторыя крывіцкія назвы існавалі яшчэ ў XIX стагоддзі. На польскія землі таксама рассяліліся іх шмат. Цалкам магчыма, што ўказанымі тапонімамі адзначаны шлях прасоўвання крывічоў на ўсход, у Панямонне.

Вялікая канцэнтрацыя крывіцкіх тапонімаў у верхнім Панямонні дае пэўную падставу меркаваць, што менавіта тут, на тэрыторыі сучасных Беларусі і Літвы, і было першае сталае прыстанішча крэваў-крывічоў пасля іх перасялення з захаду. Ва ўсякім выпадку, толькі зыходзячы з гэтага, можна растлумачыць ужыванне прускім хроністам П. Дусбургам у пачатку XIV стагоддзя назвы Крывіцкая зямля. Прускі военачальнік Генрых, пачынаючы ў 1314 годзе паход на Літву, перш пайшоў на Крывіцію. Узаяўшы Навагрудка, ён дарэмна стараўся авалоць Крывіч-горадам, які знаходзіўся на Нёмне (магчыма, што на месцы гэтага Крывіч-горада зараз стаіць вёска Крывічы Навагрудскага раёна). З прыведзенага запісу П. Дусбурга І. Шафарык зрабіў вывад, што зямля Крывіцкія знаходзілася на поўнач ад Навагрудка, там, дзе ёсць паселішчы Крэва і ім падобныя.

Цяжка пакуль сказаць, ці адразу пайшлі крэвы-крывічы далей, заняўшы Верхняе Панямонне, ці яны тут на пэўны час спыніліся. Але гэта не мае прычэпавага значэння. Важна толькі падкрэсліць, што верхняе Панямонне — адзін з першых ва Усходняй Еўропе значных асяродкаў славяншчыны, створаных славянамі і асабліва крывічамі, чаму і атрымаў назву Крывіцкіі. Мы можам пакуль што толькі прыблізна акрэсліць яе рубяжы.

ВЕЛЫМІ верагодна, што шлях **СЕВЯРАН** таксама ішоў праз Беларусь і таксама з захаду. Гэтак жа, як славены і крывічы, яны ішлі па Нёману, і іх тапонімы раскіданы ў яго басейне. З вярхоўяў Нёмана нейкая частка севяран пранікла на Случ: Севярынава і Севярыны (Случкі павет). Аднак асноўная маса іх з Панямоння пайшла ў Падзвінне і ў цэлым паўтарыла шлях крывічоў. Тапаніміка прасочвае шлях севяран ад Панямоння да Дзясны. Усё гэта ў нейкай меры можа растлумачыць адно месца летапісу. У ім пасля таго, дзе гаворыцца аб крывічах, сказана: «Та же Север от них» (гэта значыць ад крывічоў). Чаму летапісец мог так запісаць? Відаць, таму, што севяране ішлі разам з крывічамі і разам з імі дасягнулі вярхоўяў Дзвіны, Волгі і Дняпра, адкуль яны ўжо адны выйшлі ў сваё сталае прыстанішча на Дзясне, Сейме і Суле. Гэта акалічнасць у пэўнай ступені пацвярджаецца і археалогіяй. Севяране, пэўны час знаходзячыся ў верхнім Падняпроўі, успрынялі культурны ўплыў яго насельніцтва. Цікава, што ў беларускай назве севяран — сеўрукі — захавалася першапачатковы карань назвы — «сеўр». Указаныя намі вышэй факты добра сведчаць пра тое, што ў розных месцах Беларусі асела значная колькасць севяран.

РАДЗІМІЧЫ, хаця па велічыні заселенай імі тэрыторыі непараўнальна ўступаюць дрыгавічам і крывічам, тым не менш побач з апошнімі ўнеслі вялікі ўклад у беларускае народоўтварэнне. Паколькі ў пачатку XII стагоддзя, калі складаўся летапіс, яшчэ жыло паданне пра іх прыход «ад ляхаў» і пра паходжанне іх назвы ад імя іх роданачальніка Радзіма, то можна меркаваць, што радзімічы ішлі ў ар'ергардзе славянскага руху і прыйшлі пазней за другія плямёны. У апошні час В. Сядовым зроблена спроба паказаць на матэрыяле гідраніміі, што верхняе Падняпроўе, якое знаходзілася ў бліжэйшым суседстве з ляскай тэрыторыяй, было тым месцам, адкуль прыйшлі радзімічы ў Пасожжа. Відаць,

прыход радзімічаў на іх сталае селішча быў далёка не мірным, бо і да гэтага часу захавалася прыказка на Магілёўшчыне: «Каб цябе радзіміч узяў». Як і дрыгавічы, радзімічы поўнаасялі на балцкай тэрыторыі. Гэта ў далейшым і вырашыла лёс іх зямлі як састаўнай часткі Беларусі.

ПЕРШ чым закончыць пытанне славянскага засялення Беларусі, неабходна яшчэ спыніцца на **НЕУРАХ** і **ВОЛАТАХ**. Неўры ўпершыню былі названы Герадотам. Што жылі яны на тэрыторыі заходняй часткі Беларусі і на ўсходзе сучаснай Літвы, можа сведчыць наяўнасць такіх тапонімаў, як «Наўры» (Княгінінская воласць Вілейскага павета), «Нераўка» (Крэўская воласць Ашмянскага павета) і асабліва «Неўрышкі» (Жыжморская воласць Троцкага павета), гэтак жа сама, як і літоўская назва ракі Вілія — Нярыс. Цяжка сказаць, ці тут быў асноўны масіў неўраў, ці толькі нейкая частка іх, але яны, бясспрэчна, тут жылі і таму не маглі не пакінуць сваіх слядоў у тапаніміцы і фальклоры, на што, як мы бачылі, указвалі даследчыкі. Такім чынам, незалежна ад таго, кім у этнічных адносінах былі неўры — славянамі, балтамі ці кельтамі — іх мы можам з поўным правам адносіць да ліку продкаў беларусаў.

Волаты шэрагам даследчыкаў лічыліся першымі насельнікамі Беларусі. Сапраўды, у многіх месцах Беларусі і сумежных з ёю раёнах мноства тапонімаў і паасобных гідронімаў звязаны з волатамі. Да таго ж курганы тут называюцца валатоўкамі, у якіх, паводле паданняў, пахаваны нашы продкі — волаты, якія разумеюцца не як асобны адзінкі, а як цэлы народ. Такаго погляду на волатаў прытрымліваліся П. Шафарык, Ф. Буслаў, А. Спіцын. Першы з іх і прапанаваў тэорыю, што волаты азначалі народ велетаў, якія ў сваю чаргу атаесамляліся з славянскім племенем люцічаў, што адначасова называліся і ваўкамі. Значна, што географічная наменклатура Беларусі і Расіі ведае вялікую колькасць гідронімаў і тапонімаў, якія вядуць сваё паходжанне і ад велетаў і волатаў, і ад люцічаў і ваўкоў, і таму па іх цяжка меркаваць, ці гэта розныя плямёны, ці гэта розныя назвы аднаго племені. Аднак атаесамленне велетаў-волатаў з люцічамі-ваўкамі вельмі праблематычнае, як адзначыў у свой час А. Ясінскі. Ён слушна заўважыў, што велеты, ўпершыню названыя Пталемеем як велеты і паказаныя ім у вусці Нёмана, хутчэй за ўсё былі балтамі з рэшткамі кельтаў (бо назва «велеты» кельтскага паходжання) і што не было славянскага народа, які называў бы сябе велетамі. Паколькі велеты былі балтамі і жылі ў вусці Нёмана, то можна дапусціць, што яны былі захоплены каланізацыйным рухам крывічоў і разам з імі ішлі ў глыб беларускіх і рускіх зямель. Нездарма ж, там, дзе існуюць крывіцкія тапонімы, ёсць і велетаўска-волатаўскія, як, напрыклад, у Лемяшоўскай воласці Пінскага павета, Старобінскай воласці Случкага павета і ў Красналуцкай воласці Бярэзавіцкага павета, дзе побач з назвамі Крывічы і Крывікі мы знаходзім назвы Вяляцічы і Волатава. А. Ясінскі адмаўляў існаванне волатаў як народа, лічыў іх міфалагічнымі істотамі, у якіх увасоблена народнае ўяўленне пра веліканаў, што некалі насялялі зямлю. Аднак гэта не здымае пытанне аб існаванні волатаў як народа. Добра вядома, што ў шэрагу народаў назвы гігантаў маюць этнічнае паходжанне: у рускіх «исполины» ад «спа-лен» (назва народа), у палякаў «обржыны» ад «обраў» і да т. п. Трэба думаць, што і волаты ў беларусаў не складаюць выключэння. Абзначэнне імі магутнага чалавека — асілка — паходзіць таксама ад назвы народа — волатаў. Аднак адносіць волатаў да славян няма сур'езных падстаў. Болей за ўсё верагодна, што балцкае племя велетаў, захопленнае крывічамі ў іх руху на ўсход, рассялілася разам з імі, а пасля, аславяніўшыся, стала вядомым пад назвай велетаў-волатаў. Усё гэта патрабуе далейшага даследавання, у выніку якога можа быць раскрыта адна з важнейшых таямніц нашай старажытнасці.

З разгледжанага бачна, што тэрыторыя Беларусі была месцам выключна інтэнсіўнага славянскага засялення і рассялення. Тут праходзілі і скрываўваліся шматлікія славянскія дарогі. Апроч дрыгавічоў, крывічоў і радзімічаў, якія складалі асноўны масіў славянства ў Беларусі, тут прайшлі і часткова аселі дулебы, славены, валыняне, драўляне, севяране, а таксама многія высяленцы з палабскіх паморскіх зямель. Усё гэта садзейнічала хутчэйшай асіміляцыі ранейшых насельнікаў Беларусі і значна паскорыла працэс утварэння беларускай народнасці.

Мікола ЕРМАЛОВІЧ.

Евгения Кимстача, председателя белорусского колхоза имени Сильницкого, я застал за изучением деловых бумаг. Среди них оказались два письма, в которых квалифицированные городские рабочие просили принять их в колхоз. Такие заявления поступают теперь нередко, хотя в той же Белоруссии десятилетиями поток миграции был направлен лишь в одну сторону — из деревни в город.

Председатель отложил эти письма в папку — на рассмотрение правления, исполнительного органа, который избирается общим собранием колхозников и правомочен решать такие вопросы. Сам Кимстач, по его словам, делает ставку на местную молодежь. Сейчас здесь 62 процента трудоспособных колхозников — люди до тридцати лет.

— Что привлекает сельскую молодежь в городе? — рассуждает председатель. — Прежде всего широкий выбор мест работы, благоустроенное жилье, возможность разнообразно провести свободное время. Теперь такие условия все больше появляются и на селе. Например, наш колхоз, специализирующийся на производстве мяса, молока, зерна и льна, предлагает молодежи различные профессии (не считая традиционных): тракторист-машинист, шофер, механизатор животноводческих ферм, оператор машинного доения, электромонтер, слесарь, экскаваторщик и многие другие. Вот одна из главных причин, почему юноши и девушки остаются работать в родном колхозе.

МОЛОДЁЖЬ ОСТАЁТСЯ

В ДЕРЕВНЕ

«ПРОШУ ПРИНЯТЬ В КОЛХОЗ»

Остался и Владимир Смаховский, окончивший сельское профессионально-техническое училище. Работал строителем, но любовь к технике взяла верх. И тогда по просьбе Владимира колхоз направил его на курсы водителей, взяв на себя все расходы, связанные с учебой.

— Почему я остался в колхозе? — переспрашивает Владимир. — Да потому, что нашел себе здесь дело по душе. Я удовлетворен своей работой и условиями жизни.

Недавно Владимир женился на Станиславе, местной девушке, окончившей сельскохозяйственный институт и работающей колхозным зоотехником. Молодожены пригласили меня в гости. Они не скрывали, что очень довольны своим домом. На первом этаже у них — большая гостиная, спальня, вместительная кухня-столовая, на втором — детские комнаты и комната для гостей. В доме все коммунальные удобства — газ, паровое отопление, водопровод. В подвальном помещении — гараж, правда, пустой.

Дом Смаховским построил колхоз. Здесь уже вошло в традицию: молодоженам в день свадьбы преподносят подарок — телевизор, холодильник, вручают ключи от квартиры. Владимир и Станислава считают, что сейчас их главная забота — рассчитаться с колхозом за дом. Они бы могли жить в нем, внося квартплату примерно 14 рублей в месяц. Для них это не обременительно: зарплата Станиславы 240 рублей, примерно столько же зарабатывает Владимир. Однако Смаховские решили приобрести дом в свою собственность. Строительство обошлось колхозу в 12 тысяч рублей, а молодоженам он продается за половину цены и в рассрочку на десять лет.

Владимир и Станислава собираются выплатить долг за пять лет. Первые месяцы совместной жизни показали, что на питание уходит 70—80 рублей: важным подспорьем стало личное подсобное хозяйство. При их доме есть приусадебный участок, хлев, сарай и другие надворные постройки. Все лето на столе — свежие овощи, круглый год — своя картошка. Колхоз помог обзавестись коровой, есть и домашняя птица. Осенью посадили на своем участке фруктовые деревья.

Об одежде они пока не беспокоятся: каждый до свадьбы позаботился. Конечно, придется обновлять туалеты, но Смаховские рассчитали, что денег должно хватить и на это, и на приобретение дома, и на накопления: хотя бы временно купить себе автомашину. Это даст возможность, по их словам, чаще в свободные дни ездить в Полоцк, Витебск в театры, на выставки.

Евгению Кимстачу, который более двадцати лет руководит хозяйством, импонируют такие интересы молодежи. Он сам нередко является инициатором коллективных поездок (особенно в межсезонье) в Витебск на премьеры драматического театра имени Якуба Коласа, на концерты, гастроли приезжающих артистов. Есть здесь и свой клуб, правда, небольшой — на 300 мест. Теперь подумывают о Дворце культуры.

Вообще, в колхозе имени Сильницкого строят много. Например, новый детский сад с плавательным бассейном. За последние годы построено 190 квартир, и в 142 из них вселились молодые семьи. Потребность в жилье значительно уменьшилась, но не исчезла. Поэтому правление решило вместо 10—12 коттеджей для молодых семей строить ежегодно 15—16.

Как ни много внимания уделяет Евгений Кимстач созданию возможно лучших условий труда, быта и отдыха для молодежи, он считает, что это еще не все. Председатель заботится и о том, чтобы дети колхозников со школьной скамьи воспитывались в уважении к земле и к нелегкому, но благодарному крестьянскому труду. Колхоз помог местной школе оборудовать учебные классы, мастерские, лаборатории, предоставил ей участок земли для учебных работ, выделил трактор. Сам Кимстач, ведущие специалисты колхоза на уроках трудового обучения, которые обязательны во всех советских школах, знакомят ребят с основами агротехники, машиноведения, руководят практическими занятиями. Десятиклассники здесь вместе с аттестатом зрелости могут получить хорошую профессию. В прошлом году 15 человек получили свидетельства оператора машинного доения, 14 — тракториста-машиниста.

Словом, свое будущее колхоз имени Сильницкого Полоцкого района связывает с местной молодежью, грамотной, овладевшей разнообразными профессиями, любящей труд хлебороба.

Анатолий СТУК.

ГИПОТЕЗЫ И ФАКТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ

ЕСЛИ ИНФЕКЦИЯ — В ХВОСТЕ КОМЕТЫ...

Как бороться с пандемиями и эпидемиями, способными за несколько недель охватить разные континенты, уничтожить тысячи жизней и миллионы людей сделать нетрудоспособными? Можно ли найти радикальное средство?

Неожиданный ответ на эти вопросы дали ленинградские ученые — руководитель астрофизического отдела Физико-технического института им. А. Ф. Иоффе Академии наук СССР кандидат физико-математических наук Евгений Каймаков и младший научный сотрудник того же отдела Ирина Лизункова. Считая виновниками многих пандемий кометы, подлетающие к Земле, они видят самый эффективный способ борьбы в уничтожении таких комет. Если же это окажется невозможно или слишком дорого, то почему бы не делать прививки не отдельным людям, а всей планете сразу, точнее, верхним слоям земной атмосферы?

Этот смелый рецепт лечения человечества — следствие новой гипотезы о структуре кометных ядер, основанной на оригинальных экспериментах Е. Каймакова и И. Лизунковой.

ЗАМОРОЖЕННАЯ ГАЗИРОВАННАЯ ВОДА

Основное вещество кометного ядра, по выражению одного из крупнейших советских специалистов по кометам действительного члена Академии наук Таджикской ССР Олега Добровольского, — это не что иное, как «замороженная газированная вода». Кометный лед с растворенными в нем газами нагревается неравномерно, только с внешней стороны. А поскольку у льда при низкой температуре коэффициент линейного расширения втрое вы-

ше, чем у железа, то, нагреваясь, ядро буквально «трещит по швам», распираемое изнутри освобождающимися газами.

Внешняя «шуба» кометного ядра рассыпается на отдельные осколки, и вслед за этим начинает нагреваться следующий слой льда. Ядро как бы сбрасывает с себя одну оболочку за другой. И все это с непрерывными взрывами.

Разорванная в клочья «шуба» больше не возвращается к ядру — она образует вокруг него облако осколков-спутников. Причем каждый такой осколок ведет себя как отдельное ядро, то есть тоже выбрасывает упрятанные в нем газ с пылью.

«ПОЛУФАБРИКАТ» ЖИВОЙ КЛЕТКИ

Когда Земля проходит сквозь хвосты комет, она проходит и сквозь туман ледяных осколков. Так ли они безобидны для нашей планеты?

Восемь лет назад астрофизики обнаружили в хвосте кометы Когоутека (она в то время «гостила» в окрестностях Земли) циан и ацетонитрил. Метан, аммиак, цианистые соединения, вода — этих веществ вполне достаточно, чтобы кометы могли содержать аминокислоты и нуклеотиды, из которых формируется основа живого — белки и цепочки ДНК. Каймаков уже проводил эксперименты в вакуумной камере, получая в кубике льда замороженный «полуфабрикат» живой клетки. Они вполне могут храниться и в кометных льдинках, а попав в подходящую питательную земную среду, оживать в виде вируса или фага.

Эксперименты Каймакова и Лизунковой, смоделировавших в вакуумной камере процесс разрушения кометного ядра, показали, что максимальный размер осколков равен примерно пяти миллиметрам. А

свернутая в спираль ДНК человека имеет длину примерно три миллиметра. Так что «полуфабрикат» клетки человека вполне способен разместиться внутри ледяного осколочного кубика. Не говоря уже о вирусе!

ПЕРЕНОСЧИКИ ВИРУСОВ

Ничуть не исключено, что так же, как сотни миллионов лет назад кометы могли занести на Землю жизнь, сейчас они могут заносить вирусы, полагает Каймаков.

Но «заряжена жизнью» лишь та комета, в составе которой окажется фосфор. И хотя пока его в кометах не замечали, зато находили серу. А эти два элемента примерно одинаково распространены в природе. При внеатмосферных замерах спектров излучения комет «проверка на фосфор» станет вполне возможной.

Если фосфор в комете, проходящей вблизи Земли, будет найден, опасность глобального заражения представится как весьма вероятная. Ведь неизвестно же, что за клетки могут на сей раз попасть на Землю вместе с кометными льдинками. Вот такую подозрительную комету, по мнению Каймакова, имеет смысл обезвредить — взорвать еще до того, как она приблизится к Земле.

К встрече возможной пандемии можно подготовиться и иначе. К примеру, ввести новую вакцину в верхние слои атмосферы. Огромные по силе и скорости ветры быстро разнесут вакцину над планетой. Так инфекция будет побеждена еще до подлета к поверхности Земли.

Все это лишь гипотезы. Подтверждение может подоспеть через четыре года, когда Земля, по расчетам ученых, сблизится с кометой Галлея.

Савелий ЗЕМЛЯК.

На просторах Родины

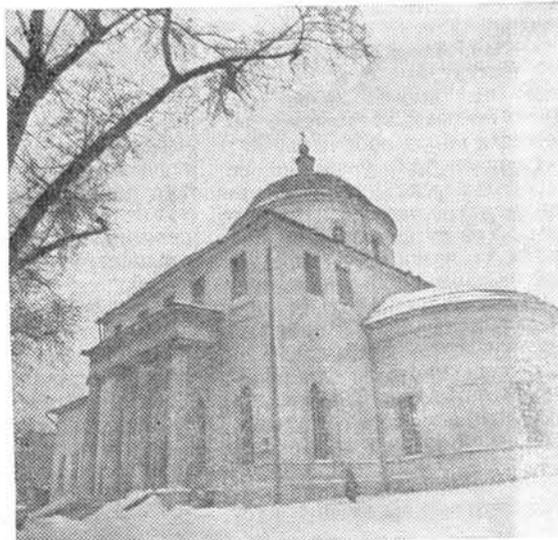
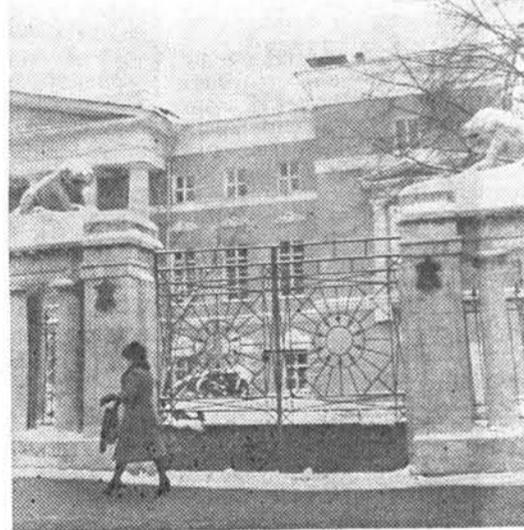
В этом году исполняется 145 лет со дня смерти великого русского поэта Александра Сергеевича Пушкина. Многие годы его жизни тесно связаны с Москвой. Здесь он родился, по улицам и переулкам «белокаменного града» любил прогуливаться. В Москве им создано немало произведений. Родной город часто вдохновлял его на творчество.

Москва свято чтит своего знаменитого земляка. Его имя носят одна из красивейших улиц, площадь и набережная столицы, на зданиях, где жил или бывал А. Пушкин, установлены мемориальные доски.

В центре города стоит всемирно известный памятник поэту работы скульптора А. Опекушина.

НА СНИМКАХ: памятник А. ПУШКИНУ; львы на воротах бывшего английского клуба, которых описывает поэт в «Евгении Онегине»; церковь, где венчался А. ПУШКИН.

Фото Ч. МЕЗИНА.

НЯГЛЕДЗЯЧЫ на мароз. Уля прыйшла нанач дамоў. Несла за пазухай грошы, траслася ўсю дарогу, баючыся, каб хто не адабраў. У хаце паслалі ёй спаць на падлозе, бо на яе ложку спала ўжо незнаёмая дзяўчына, якую прывёў Ігнат. Мікіта прынёс з вышак духмянага сена, кінуў кажух. Уля нават радавалася, што прыйшлося спаць на падлозе: не трэба распрацацца, а то яшчэ, ліха на іх, убачыць хто грошы ды забярае.

Ігнат і незнаёмая прачнуліся вельмі рана, ціхенька апрануліся і пакінулі хату. На ганку Ігнат нешта дастаў з чамаданчыка, які прывёў незнаёмая, пайшоў у адрыву і схаваў там чамаданчык... Мікіта падняўся на лесвіцы на вышкі, узяў вілы і, поркаючы імі сена, намацаў той чамаданчык. Адкрыў. Зверху ляжалі газеты «Чырвоны сцяг», а знізу некалькі нумароў невялічкага часопіса «Бальшавік».

«Эге, — варушылася ў галаве Мікіты, — аніякая яна не пляменніца Якава, Соня, а самы што ні ёсць «тэхнік», — успомніў ён з інструкцыі назву падпольшчыка, які распаўсюджвае забароненую літаратуру. Згодна з першым параграфам інструкцыі Мікіта павінен быў, не марудзячы, пра ўсё паведаміць Саўчыку. Але ж, па-першае, баяўся, што не дабяжыць, моцна баласуе жылот, а па-другое, Ігнат усё ж такі родны брат. Каб гэта адну Соню здаць, а так возьмуць і брата як саўдзельніка. Пайшоў пабудзіў бацьку. Стары агледзеў газеты і часопісы, загадаў Мікіту знайсці пешню, апрануў кажух і пайшоў на Гарынь. Там, выдзёбаўшы на глыбокім месцы палонку, кінуў у яе чамадан.

На сустрэчу з таварышам з акружка Соня — а сабраліся ў хаце Тураўца, на самай ускраіне Нырчы, — Якаў запрасіў шаўца Рэпіча, Ігната, хлопцаў з суднаверфі, пільшчыка Яўгена Швораня і Алесь Асколку. Менавіта яны, як помніў Якаў, аднымі з першых паставілі свае подпісы ў абарону Тэльмана. Ращучыя, маладыя, можа занадта гарачыя, яны зблізіліся з Якавам.

Худая, жвавая маці Тураўца прывесла чыгун варанай бульбы і міску тушанай капусты. Гаворку распачаў Якаў:

— Выконваючы пастанову другога з'езда аб стварэнні камітэтаў, прафсаюзаў, антыфашысцкага адзінага фронту, а таксама аб правядзенні кампаній супраць нацыянальнага прыгнёту, супраць шарваркаў, камасаций...

— Якаў Іванавіч, — прыпыніла яго Соня, — давайце прасцей, як кажучы, сваімі словамі. Што зрабілі, што робіцца.

— Можна і прасцей... Асабліва хваліцца няма чака чым. Утварылі адзін рабочы прафсаюз. Ічэйка невялікая. Сорамна, разумею. Месяцы са тры як не бачылі ў вочы партыйнай літаратуры. Спрабавалі наладзіць мітынг на бровары супраць падаткаў. Не атрымалася.

— Чаму?

— Не заступіўся ніхто. Баяліся, што звольняць, — адказаў Алесь.

— Не, Алесь, — Якаў любіў праўду, — тут, відаць, нам не вельмі паверылі. Яшчэ не маем аўтарытэту належнага сярод рабочых... Соня слухала ўважліва, не перашкаджала, не збівала таварыша нечаканымі пытаннямі. Усё думалася: чым яна магла ім памагчы? Літаратурай, інфармацыяй пра жыццё ў іншых ваяводствах ды сваёй упэўненасцю ў правядзенні дзела самай невялічкай па колькасці партыі бальшавікоў. А яшчэ чым? Заўтра яна перабярэцца цераз Гарынь, выйдзе на балоне на Стругу, там у Дубровіцу — да ўкраінскіх таварышаў, а яны застануцца тут, каб зноў кар-

патліва весці сваю цяжкую работу. І хоць партыйная літаратура была тут жаданым гасцем, людзі чакалі яшчэ і жывога слова. Соня распачала гаворку:

— Таварышы, пасля некалькіх цяжкіх для нас год партыя зноў набірае моцы і ўсё больш актыўна накіроўвае барацьбу пралетарыяту і працоўных мас Беларусі. Пралетарыі ўсіх нацыяналь-

таванасць людзей. Былі выпадкі яшчэ ў 1933 годзе ў Гродзенскім павеце, калі сяляне намагаліся стварыць калгасы. Так-так, не здзіўляйцеся. Нас вучылі, нам дзейсна дапамагалі чытанні нашых газет, якія мы праводзілі на музычных вечарынах. Разумею, як вам цяжка ў такой далечыні і пры такім бездарожжы атрымліваць газеты. Трэба шукаць выйсце.

Соня, каб як-небудзь з акружка перадалі радыёпрыёмнік на батарэях.

— Канечне, таварышы, мець прыёмнік добра. Але ж мне здаецца, галоўнае, што вам патрэбна цяпер, — гэта трывалая, надзейная сувязь з Пінскам.

— Да вясны гэта немагчыма, — адказаў Соні Алесь.

— Чаму? — пацікавілася яна.

Георгій МАРЧУК

Крык на хутары

УРЫВАК З РАМАНА

У часопісе «Польмя» (№№ 8—9) летась надрукаваны першы раман Георгія Марчука «Крык на хутары». Імя маладога аўтара не было нечаканасцю для аматараў беларускай літаратуры: раней ён выступаў як драматург. (Апавяданні студэнцкіх гадоў сам Георгій лічыць толькі падступамі да творчай дзейнасці). П'есы Марчука ішлі ў народных тэатрах Беларусі, некаторыя былі надрукаваны ў Маскве, а нядаўна рэспубліканскае выдавецтва «Польмя» выпусціла яго зборнік аднаактовак «Ад поўначы да святання».

Можа здацца дзіўным, што малады пісьменнік пачаў з драматургіі, якая здаўна лічыцца справай сталых аўтараў, з пэўным жыццёвым і творчым вопытам. На такі дэбют ёсць падставы: Георгій Марчук па адукацыі тэатразнаўца. Да таго ж пасля Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута ён скончыў у Маскве Вышэйшыя курсы рэжысёраў і сцэнарыстаў.

І вось першы буйны праявіны твор. 35-гадовы аўтар сёння бадай, самы малады раманіст у Беларусі. У «Крыку на хутары» ён вяртаецца ў родныя мясціны. Палесе, а дакладней Століншчына, выразна паўстае са старонак рамана. Георгій Марчук не быў сведкам апісаных

падзей, але ўсё гэта ў сапраўднасці перажылі яго землякі — заходнебеларускія сяляне, местачкоўцы. У цэнтры ўвагі — сям'я Змітра Летуна, які ўсё жыццё імкнецца разбагацець, займець зямлю, стаць гаспадаром. Здзяйсненне мары набыць хутар робіць яго толькі больш прагным і зацятым, ён сам душыцца работаю, дзяцей век прыспешвае. А яны глядзяць кожны ў свой бок. Уля прагна ловіць сваё жаночае шчасце. Мікіта бесканфліктна спалучае адданасць адвентызму і супрацоўніцтва з дэфензівай, а Ігнат шукае сацыяльнай справядлівасці і ўступае ў барацьбу з пануючай уладай. Хіба толькі малы Юзік вучыцца «рабіць грошы» па бацькавых рэцэптах.

Жывыя, яркія характары, сакавітая мова, дынаміка ў развіцці вобразаў і сітуацый — усё гэта прыцягвае чытачоў. Сярод тых, хто павіншаваў маладога раманіста з удалым дэбютам, былі Янка Брыль, Максім Лужанін, Іван Шамякін... Старэйшыя пісьменнікі зрабілі, вядома, шэраг заўваг, выказалі свае меркаванні наконт аўтарскай трактоўкі пэўных падзей ці паказу асобных эпізодаў з жыцця Заходняй Беларусі. Цяпер Георгій Марчук працуе над працягам рамана «Крык на хутары». Тут у лёс герояў урываецца другая сусветная вайна.

— З вялікім светам у нас адна сувязь — Гарынь, — адказаў Алесь. — Каб хто, здаецца, дапамог нашаму таварышу, скажам, Яўгену ці мне, уладкавацца на параход.

— Я думаў пра гэта. Пакуль немагчыма. Фількенштэйн бярэ да сябе толькі католікаў, — падзяліўся сваімі думкамі Якаў.

— Сувязь з акружкам патрэбна падтрымліваць рэгулярна, і, канечне, таварышы, будзем шукаць выйсце. Мо нават вам, таварыш Шворань, прыйдзецца часова перабрацца ў Пінск.

Ігнат толькі слухаў. Гэта спачатку насцярожыла Соню. Калі, разыходзячыся, яны з Якавам на хвілінку засталіся адны, спытала:

— А гэты юнак Ігнат? Падазрона маўклівы. З сярэдняго сам? Як ён?

— Цудоўны хлопец. І надзейны. Па мне — хоць і з кулакоў. Ён усёй душой прымае нашу мэту, спачувае кожнаму простаму чалавеку, востра рэагуе на несправядлівасць.

— Прабачце. Значыць, я памылілася.

...Разыходзіліся па адным. Да Стругі Соню ўзяўся праводзіць Алесь. Дамовіліся так: Ігнат перадаць ім схаваны чамаданчык у лесе Шыдлоўскага, ля пчоляніка, што за пяць кіламетраў ад Стругі.

Падыходзячы да сваёй адрывы, Ігнат заўважыў, што з акна хаты за ім пільна назірае бацька. Палез на вышкі, сунуў руку ў сена — пуста. Аж зб'ялеў. Хапіўся сям-там, парнуў віламі глыбей, глянуў уніз: мо, не дай бог, упаў да свінні ды ўжо затапаны ў гной. Не, унізе не бачна.

— Што шукаеш, сыноч? —

пачулася ля лесвіцы: у варотах стаялі бацька з Мікітам.

Па той усмешцы, што была на тварах абодвух, Ігнат зразумеў: чамадан перахавалі яны.

— Рэчы чужыя шукаю, — ідучы да іх, адказаў Ігнат.

— За такія рэчы даюць тры гады на плены. — Ігната здзівіла смеласць вечна, як яму здавалася, маўклівага і баязлівага Мікіты.

— Я не ведаю, што за іх даюць, але мне трэба даць чалавеку, няخورаша... от... так...

— Цыц! Дурней за сябе шукаеш? Што, сыночку, задніца зачасалася на нарах у Картуз-Барозе? Адказвай!

— Бацька, дзе чамадан? — Утапілі твой чамадан у палонцы, цю-цю... ядронай маці. О... Губіш сваё жыццё, дык задавіся, губі, а нас не чапай. Не кліч, ліха, покі на хутары ціха.

— Павошта табе, брат, звязвацца з імі? Га? Іх жа забіваюць, катуюць, керасін шлангам у нос пускаюць... Ці ж гэта жыццё? — навучаў Мікіта.

— А што ў вас тут — жыццё? — вырвалася ў Ігната. — Без надзеі, без мэты, без сэнсу, як тхары тыя... Без людзей...

— Без мэты, кажаш? Не-е, памыляешся, сыночку, е гэтай мэтай, і моцная, і імя ёй — здароўе! Не радасць гэта, не шчасце? Калі чалавек жыць ды здаровы. Маўчыш? То ідзі да іх, да людзей. Хто цябе трымае? Ужо ж пабегаў на верф — што, шмат далі яны табе?.. Нешта ж невясёлы, нешчаслівы. Няпраўда мо? Праўда. Як праўда і тое, што ўратаванне ад вялікіх пакут, што паслаў бог на чалавека, не з людзьмі, з людзьмі гэтыя пакут больш робіцца, а ў хутары, у зямельцы, у працы... — гучалі на ўсю адрыву словы Змітра.

— Вось-вось, каб мог, то зямлю сваю еў бы.

— Сваю і з'есці не грэх. Мая, што хачу, то раблю...

— А дзе ж тая мяжа свайго і чужога?.. Есць яшчэ на свеце такія словы, як — сусед, брат, народ, радзіма...

— А, траса твайёй матары, што ўспомніў? Ды за мой век пяць радзім змянілася. Не ведаеш, якому богу маліцца. Калі ж я не буду жыць так, як яны вучаць, як яна, улада, патрабуе, значыцца, буду ёй непатрэбны... Так? Так. Яны ж мне не дадуць зарабіць, калі я буду супраць іх законаў.

— Ігнат, брат мой, паслухай, што і я табе скажу. Мы госці тут, а радзіма ў нас адна, у госпады бога нашага, — дадаў і Мікіта чутас ад Варфаламея.

— Дык што ж ты мне праціш? Калі я гэты самы госць, дык павінен цяпець адны здзекі, пакуты, несправядлівасць?

— А ўсё ад зайздрасці чалавечай, брат, — набіраў упэўненасці Мікіта.

— Вось-вось, сыночку, правільна, — радаваўся за Мікіту Змітро.

— Ды начхаць мне на тваю зайздрасць! А нават калі і зайздрасць, чаму б не зайздросціць, калі людзі знаходзяцца ў неаднолькавым становішчы? Калі ж іх паставіць у роўныя ўмовы, дзе тая зайздрасць і дзенецца.

— Яшчэ не нарадзіўся той, хто зразумеў і растлумачыў свету вялікія тры таянствы: зачацце, нараджэнне і смерць, — зноў гаварыў Мікіта.

Ігнат выйшаў з адрывы, ханіў у жменю снегу, запхнуў у рот.

— Ну і чакайце вы там, у сябе, у Варфаламея, а мяне цікавіць адно таянства, не менш вялікае — жыццё! І толькі жыццё! Чаму адны ішчаслівыя, не гаруючы, а няшчасныя тыя, хто больш гаруе? Чаму адзін багаты, а другі бедны? Чаму няма любові і ладу паміж людзьмі? Каб зразумець усё і зрабіць неяк жыццё лепшым, я пайду сваім шляхам.

насей сталі ахвярамі фашысцкага тэрору Пінсудскага. У Глыбокім на Віленшчыне павешаны двое маладых сялян, у Львове — двое маладых рабочых, у Лодзі — рабочы. Забіты пяць польскіх гарнякоў, у Луцку ў дэфензіве паэтэса Ніна Матуліўна звар'яцела, не вытрымаўшы катаванняў. Я была сведкай пахавання ў Вільні нашага сябра па барацьбе Юстына Юхно і магу засведчыць, што за труной ішло добрых пяць соцень працоўных, якія не пабаяліся арыштаў і паліцэйскіх дубінак. Усё актыўнай гаворачы сваё «не» фашысцкай дыктатуры і жолнежы войска. У многіх месцах моладзь збіраецца ўпотаў слухаць радыё, каб ведаць, што робіцца ў Савецкай Расіі. Шырока святкуецца міжнародны Чырвоны дзень — першага жніўня, які праводзіцца па раённіні шостага кангрэса Камінтэрна, і Першае мая. Усё больш галасоў чуваць у знак салідарнасці з Савецкай Расіяй. Адбыліся мітынгі ў Беластоку, Брэсце, Лынтупах, Карэлічах... Разумею вас... Міжволі паўстае пытанне: як знайсці тое радцё, з чаго пачынаць? Пачатак, як казалі мудрыя, палова справы. Тое, што мы тут сабраліся, — лічы, пачатак. Магу, калі і магу што параіць, то толькі зыходзячы з уласнага вопыту. Памятаю, які ўздым і энтузіязм абуджалі ў нас тыдні трох «Л» — Леніна, Лібкнехта, Люксембург. Паўсюдна тады распаўсюджвалі лістоўкі, адозвы. Збіралі грошы сем'ям палітзняволеных, пісалі лісты і тэлеграмы сваёй салідарнасці з працоўнымі Германіі, Францыі, Чэхаславакіі. Расла, мацавалася згур-

І ўжо абавязкова трэба стварыць і ўзяць шэфства над МОПРаўскімі гурткамі. У адну брэсцкую турму мы з кожнай вечарынка адпраўлялі па 9—10 злотых, па 7 дзесяткаў яек, збіралі за вечар па два пуды пшаніцы. Два-тры мітынгі ў абарону палітзняволеных, калектыўныя чытанні газет, забастоўка, згуртаванне сялянскіх актывістаў суседніх гмін — думаецца, пачатак у гэтым. Ну і галоўнае. Надзеяна. Асноўная і важная задача, якую ставіць партыя, — стварэнне адзінага фронту ў барацьбе супраць фашызму. Гэта цяпер галоўнае, — яшчэ раз паўтарыла Соня.

Таварышы слухалі ўважліва, хоць сама яна не была задаволеная прамовай. Пачуцце незадоволенасці не пакідала яе, здалося, што за сумбурнымі звесткамі нечага галоўнага так і не сказала. А можа таварышам трэба было расказаць пра ўласнае жыццё падпольшчыка? Пра тое, колькі слёз выплала на расстраляным у 1932 годзе жаніху Літвіновічу, арыштаваным за распаўсюджванне партыйнай літаратуры сярод войска ў Вільні, пра тое, як правяла па даносу правакатара год у ваўкавыскай турме і ў «Фардоне», пра галадоўку, ад якой нечакана сусьпіць у роце і троіцца ў вачах, а рукі пухнуць, пра тое, як іграла ў спектаклі Таварыства беларускай школы — ставілі «Паўлінку» любімага ёю Куналы, як збірала матэрыялы Гарэльчанку для выдання аднадзёнкі «Жыццё» ў Львове, пра тое, як зможа і летам на падводах, цягніках, а больш пешшу, распаўсюджвала газеты, часопісы, лісткі?..

— Добра было б, таварыш

ПІСЬМЕННІК ІВАН НАВУМЕНКА ДАЕ ІНТЭРВ'Ю КАРЭСПАНДЭНТУ «ЛИТЕРАТУРНОЙ ГАЗЕТЫ»

ЯК ЗЯМЛЯ ПЯЕ

— Я лічу, што творчасць пачынаецца з музыкі. Яна гучыць у святдомасці, як намёк на гармонію або драму, якія пісьменніку трэба будзе раскрыць словам. Апавяданне, напрыклад, для мяне пачынаецца з пэўнага рытму, настрою, што перадаюць дух эпохі... — так пачаў гату гутарку Іван Навуменка, аўтар многіх раманаў і апавесцей, крытык і літаратуразнаўца. — Літаратура не павіна забываць свой лірычны бераг. Бо лірыка разліта ва ўсім сусвеце. Так я думаю, і, хоць у мяне ёсць па-свойму «вострыя рэчы», мне заўсёды была бліжэй творчасць Тургенева, Коласа, Ясеніна, Паустоўскага...

Словы пісьменніка былі шчырымі, натуральнымі: міжволі падумалася, што такая ж і яго проза, у якой найбольшая ўвага да ўнутранага свету герояў спалучаецца з пранікнёным лірызмам апавядання, рамантызм — з тонкім псіхалагізмам.

— Я хацеў бы раскрыць унутраны свет тых юнакоў і дзяўчат, чые маладыя гады былі знявечаны вайной. Гэта галоўная тэма **большасці** маіх кніг. Калі пачыналася Вялікая Айчынная, мне было шаснаццаць год. З майго класа на фронт пайшлі шаснаццаць чалавек, вярнуліся толькі чацвёра!

Вайна стала эпохай у жыцці краіны і народа, аказала ўплыў

на ўсе наступныя пакаленні. І мы, пісьменнікі, як непасрэдна ўдзельнікі вайны, так і тыя, хто бачыў яе дзіцячымі вачыма, назаўсёды прыкаваны да гэтай вялікай падзеі.

Героі І. Навуменкі — прадстаўнікі той перадаваёнай моладзі, якая слухала зводкі з франтоў рэспубліканскай Іспаніі, марыла аб подзвігах. Для іх вайна з'явілася самым суровым і адказным урокам мужнасці і стойкасці. Ужо ў першым зборніку пісьменніка «Семнаццаці вясной», што выйшаў у 1957 годзе, цвёрда абазначыліся асноўныя напрамкі творчасці І. Навуменкі. І кожная новая кніга — «Сасна пры дарозе», «Вецер у соснах», «Сорак трэці», «Смукат белых начэй» — раскрывае ўсё новыя і новыя грані юных гераічных лёсаў.

— Пра сябе магу пэўна сказаць, што ўсе кнігі пра вайну, ды і не толькі пра вайну, я напісаў, абавіраючыся на перажытае, убачанае. Я быў падпольшчыкам, партызанам, удзельнічаў у баях на Карэльскім перашыйку, у Польшчы, у Германіі. Дэталь убачанага і перажытага нічым не замяніш. У кожнай добрай кнізе аб вайне ёсць свая, фактычная, дакументальная аснова, зразумела, па-мастацку трансфармаваная. Гэта можна сказаць пра кнігі «Гарачы снег» Ю. Бондарова, «Танкі ідуць ромбам» А. Ананьева, «Пастух і пастушка» В. Астаф'ева, «Сцяганосцы» А. Ганчара, пра творы І. Шамякіна,

В. Быкава, І. Чыгрынава, А. Адамовіча і іншых. Мне ж хацелася перш за ўсё перадаць іменна ўласнае адчуванне ваенных падзей. Калі пачаў пісаць, здавалася, што вайну адчуваю не толькі па гадах, месяцах, але і па днях. Былі месяцы Смаленска, Кіева, Мінска, Сталінграда. У маім успрыманні ўсе памятных даты, звязаныя з вызваленнем гэтых гарадоў, маюць свае фарбы, пахі, свой непаўторны вобраз.

— Па-рознаму складаюцца жыццёвыя шляхі вашых герояў у пасляваенны час: адны застаюцца ў родных вёсках, другія становяцца гараджанамі. Жыццё герояў у мірны час прысвечаны многія вачыма апавяданнямі, апавесці «Замыццэ жаўталісця», «Апошняя восень», «Развітанне ў Кавальцах». Што асабліва халюе вас у іх лёсах?

— У новым рамане я хачу раскажаць аб цяжкасцях пасляваеннага аднаўлення, паказаць атмасферу 50-х гадоў, калі ў асноўным ужо быў адбудаваны Мінск, а былыя маладыя франтавікі ехалі пакараць цаліну.

У кожнага чалавека ёсць запаветныя, святыя месцы, да якіх ён у думках звяртаецца ўсё жыццё. У мяне такім месцам быў лес, які пачынаўся недалёка ад дому, дзе нарадзіўся. І кожны раз, вяртаючыся ў родныя месцы, я люблю імі. Роднае сяло здаецца незвычайна прыгожым: зялёны востраў сярод залатога жытняга разліву.

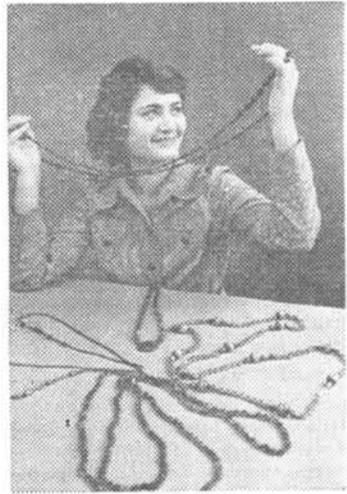
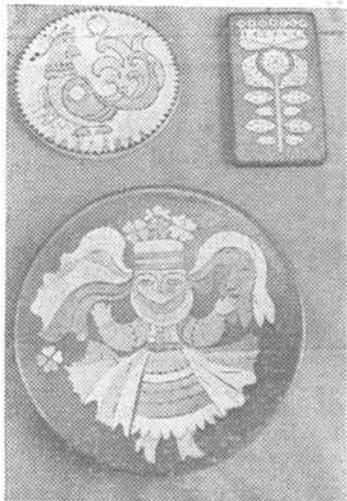
Ёсць сярод маіх герояў і гараджане — рабочыя, інжынеры, настаўнікі... Усе іх думкі, натуральна, звернуты і да творчых і творчых спраў, і да

клопатаў штодзённага жыцця. Але ў чалавеку жыве патрэбнасць сутыкнення з простым, першародным, што ідзе ад зямлі, вады, травы, хмар на небе, ветру... Ды што там! Я сам ужо трыццаць гадоў жыву ў Мінску, а ўсё перад вачыма стаяць родныя месцы. Люблю, як пяе і пахне зямля.

У кожнага з нас ёсць у душы гэты астравок дзяцінства, і даследаваць яго — высакародная справа. Вось наш Янка Брыль. Большая частка яго твораў заснавана на ўспамінах дзяцінства. Пры гэтым яго прамяністая, пранізлівая проза ўяўляе сабой такі спляў культуры, навукі, гісторыі ўсіх часоў... Усе сапраўдныя творы аб дзяцінстве, аб «вяртанні да вытокаў» — масткі ў нашу сучаснасць. І класікі — Тургенев, Талстой, Дастаеўскі, — і сучасныя пісьменнікі (Мустай Карым, напрыклад, у апавесці «Доўгае доўгае дзяцінства») даследуюць гэты ні з чым не параўнаны востраў дзяцінства, бо дзяцінства, юнацтва — гэта ўласнае адкрыццё свету.

У завяршэнне гутаркі дадам: нядаўна выйшлі дзве манаграфіі І. Навуменкі — пра Янку Купалу і Якуба Коласа, на рабочым сталі — гатовая п'еса аб гарадскім падполлі перыяду вайны, новыя апавяданні аб дзяцінстве, накіды новага рамана. А ва ўсіх творах пісьменнік верны сваёй тэме, кожная дэталь, падзея, створаны ім характар працягваюць той плённы мастацкі пошук, які ён вядзе з першых крокаў у літаратуры.

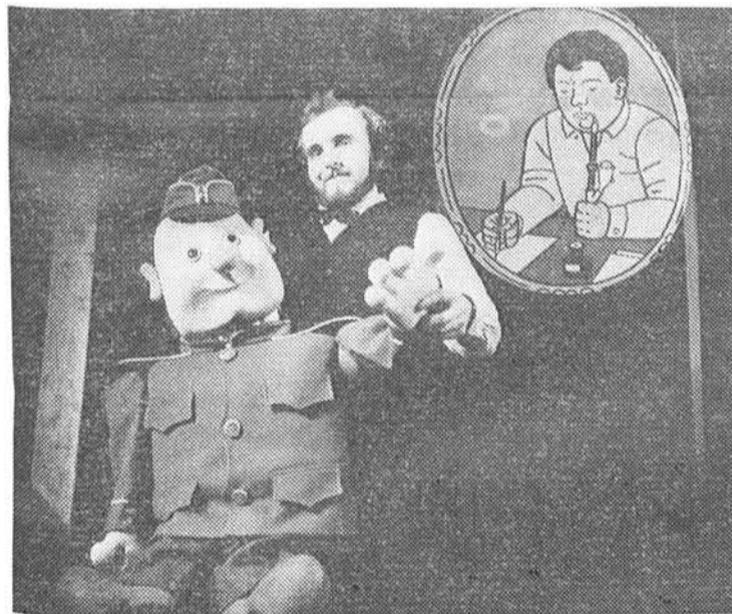
Гутарку вяла Г. ГРЫБОУСКАЯ.

Вялікая фантазія і творчы пошук вызначаюць работы майстроў Бешанковіцкай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Асабліва папулярныя інкруставаныя бярозай пано, упрыгожаныя з дрэва, прадметы з саломкі, рэчы з нацыянальнай вышукі. Выкананыя на высокім мастацкім узроўні, вырабы народных промыслаў не раз дэманстраваліся на рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках.

НА ЗДЫМКАХ: інкруставаныя бярозай пано; работніца фабрыкі Любоў БАНДАРЭНКА дэманструе пацеркі з дрэва.

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

Камічнае прадстаўленне для дарослых «Прыгоды ўдалага салдада Швейка» з поспехам ідзе ў Дзяржаўным тэатры лялек БССР. На сцэне ажываюць найбольш значныя і цікавыя эпізоды з жыцця галоўнага героя шырока вядомага твора чэшскага пісьменніка Яраслава Гашана.

Спектакль пастаўлены галоўным рэжысёрам тэатра народным артыстам БССР А. Ляляўскім, лямпкі і сцэнаграфія мастака А. Фаміной, музыка — У. Дарохіна.

НА ЗДЫМКАХ: у ролі Швейка — артыст Ю. САРЫЧАУ; сцэна са спектакля.

Фота М. ЧЭРЫНА.

СЯМЕЙНЫ АНСАМБЛЬ

Рэдкая ўдача спадарожнічала вучоным-этнографам Акадэміі навук Беларусі: у Пялесі і Павалоцы — дзвюх суседніх вёсках Воранаўскага раёна, непадалёку ад граніцы з Літоўскай ССР і Польшчай, яны запісалі больш трохсот беларускіх, літоўскіх і польскіх народных песень. Выконвае іх адна сям'я — дзевяць сяціў Каневіч...

У сялянскай сям'і Каневічаў спяваюць усе. На ўсё наваколле славіліся ў свой час браты Станіслаў і Антон. Выраслі ў іх дачкі, падобныя на бацькоў, — галасістыя, вясёлыя. Калі слухаеш іх — а працуюць сёстры ў полі, на фермах, — душа радуецца.

Вечарамі, управіўшыся па гаспадарцы, садзяцца сёстры за кросны і пачынаюць перабіраць нітачку за нітачкай, быццам гады лічаць. І зноў льюцца песні... Сумная, тая, што спявалі бацькі, — пра цяжкую сялянскую долю, пра тое, як з раніцы да ночы гнулі жнеі спіну на чужым полі. І новыя — радасныя, пра калгаснае жыццё. Адна з песень, дарэчы, так і называецца «Жыць хораша».

Без сямейнага ансамбля Каневічаў не абыходзіцца ні адно свята. Часта спяваюць сёстры ў раённым Доме культуры, у Гродна, Мінску, Вільнюсе. Даводзілася ім выступаць і ў Маскве, на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў. Ні ўзросць, ні хатнія клопаты не перашкаджаюць іх захваленню. «З песняй цікавай і вясёлай жыць», — гаворыць Мальвіна Каневіч.

Вядомы дзеяч беларускай нацыянальнай культуры народны артыст СССР Генадзь Цітовіч — складальнік Анталогіі беларускай народнай песні — раскажае:

— Песні збіраю сорок гадоў. Сшытак з запісамі песень сяціў Каневіч назваў «Жамчужына Прынямоння». Працуючы над анталогіяй, я ўключыў у зборнік трыццаць песень сяціў Каневіч, і якую ні вазьмі — сапраўдная жамчужына народнай творчасці! Дзякуючы ім многа яшчэ людзей атрымаюць асалоду ад шчырага мастацтва беларускага народа.

Песні, якія спяваюць сёстры, будуць выпушчаны таксама асобным выданнем.

Лілія ЛАМСАДЗЕ.

«МАРА» — СТУДЫЯ ЮНЫХ

Споўнілася дваццаць пяць гадоў харэаграфічнай студыі «Мара», якая працуе пры Палацы культуры Белсаўпрофа. Гэта адзін з самых папулярных самадзейных калектываў, удзельнікамі якога з'яўляюцца больш як 250 дзяцей і падлеткаў ва ўзросце ад пяці да восемнаццаці гадоў. Арганізатар і няўменны мастацкі кіраўнік калектыву, балетмайстар-пастаноўшчык Раіса Чарахоўская робіць усё для таго, каб прывіць сваім выхаванцам любоў да прыгожага, выхаваць з іх людзей духоўна багатых і шчодрых.

Склад удзельнікаў студыі пастаянна абнаўляецца. Штогод прыходзяць у «Мару» навічкі, якія пакуль робяць на сцэне першыя крокі. Развітаўшыся ж з дарагім для іх калектывам, многія назаўсёды звязваюць сваё жыццё з мастацтвам. Выхаванцаў «Мары» можна сустрэць сярод студэнтаў і выпускнікоў Мінскага інстытута культуры, артыстаў рэспубліканскіх тэатраў, ансамбля «Харошкі», Дзяржаўнага ансамбля танца БССР.

Нядаўна «Мара» трымала юбілейную творчую справаздачу. У вялікай канцэртнай праграме былі паказаны многія цікавыя нумары. Безумоўна, толькі лепшыя з лепшых, бо за гады існавання харэаграфічнай студыі ажыццэўлена больш за сто пастановак, у тым ліку некалькі дзіцячых балетаў.

М. КАЗЛОВІЧ.

У ЗАСЛАЎІ АДБЫЛОСЯ ФАЛЬКЛОРНА-ЭТНАГРАФІЧНАЕ СВЯТА

«АХ, КАЛЯДАЧКІ, БЛІНЫ-ЛАДАЧКІ»

— Каляда прыехала! — выбеглі насустрач аўтобусам, што прыбылі з Мінска ў Заслаўе, мясцовыя дзеці.

А пакуль сталічныя госці выходзілі на падвор'е былой Спаса-Праабражэнскай царквы, у клубе рыхтаваліся калядоўшчыкі — галоўныя дзеючыя асобы сённяшняга свята. Прыладжваў маску выканаўца ролі «казы». Дарэчы, з гэтай «казой», якая ў народзе лічылася апекуном ураджаю, уша-ноўвалася як добры дух поля, калядоўшчыкі даўней гуртам хадзілі ад хаты да хаты і спявалі, віншавалі гаспадароў, жадалі ім плёну ў полі, прыплоду ў хляве, дастатку і шчасця ў сям'і. А за гэта гаспадыня частавала гасцікаў блінкамі з квасам, клала ў вялізны мех смачныя каўбасы...

Тут, у Заслаўі, летась святкавалася Купалле. Панаехала, як і цяпер, шмат людзей. Дзяўчаты спявалі, вадзілі карагоды, «варажылі» — словам, рабілі ўсё, што мае быць у купальскую цудоўную ноч. Тады і было выказана шмат пажаданняў узнавіць і іншыя традыцыйныя беларускія народныя святы, якія маюць столькі чароўнага і прывабнага для сучаснага гараджаніна.

Супрацоўнікі заслаўскага музея народнага мастацтва і

рамёстваў — філіяла Дзяржаўнага музея БССР — узялі ініцыятыву ў свае рукі і хутка запрасілі гасцей на фальклорна-этнаграфічнае свята «Спадчына», у аснову якога цяпер былі пакладзены старажытныя Каляды.

...І вось, нарэшце, каляда прыехала! Ледзь змясціліся ўсе ў музеі, дзе павінны былі выступіць пісьменнікі, мастацтвазнаўцы, юныя спявачкі — удзельніцы самадзейнага дзіцячага хору мінскага камвольнага камбіната. Узяла руку хормайстар Ларыса Сімаковіч — і паліліся са старажытных хораў былой царквы чыстыя і звонкія дзіцячыя галасы: «Ой, вясна — красна, што ж ты нам прынясла?» — «Прынясла я цёплае лецейка: малым дзеткам — па яечку, старым бабкам — па кіечку, красным дзеўкам — па вяночку...» А потым спявалі «У нядзельку раненька», «Купалінку», «Шчадроўку», «Калыханку», ізноў «Вяснянку»... Некаторыя з гэтых песень уваходзяць у зімовы цыкл каляндарна-абрадавага фальклору і спяваюцца пры калядаванні. Трохі архаічныя па форме, але поўныя глыбіннага зместу і сэнсу, прасякнутыя паэтызацыяй гаспадарчых клопатаў працоўнага чалавека і яго простых зямных уцех, — гэтыя песні набываюць новае

жыццё ў выкананні юных спявакоў.

Дарэчы, самі Каляды, як і Купалле, ідуць ад паганскай міфалогіі. Яны святкуюцца ў перыяд з 26 снежня па 9 студзеня, калі дзень патроху пачынае прыбываць, «расці», а тым самым набліжаецца вясну, абуджэнне прыроды і новыя клопаты аб будучым ураджаі. Старажытныя Каляды таксама суправаджаліся варажбаю, забавамі, гульнямі. У розных мясцовасцях гульні розніліся. На Віцебшчыне, напрыклад, Каляды звалі «крывымі вечарамі». І ў гэты перыяд уся вёска нібы пераўвасаблялася, наладжваючы своеасаблівы мясцовы карнавал. Папулярныя былі не толькі маскі «казы», але і «каня», «бусла», «чорта», розных нячысцікаў. Жартавалі над суседзямі, родзічамі... А ў іншых вёсках распаўсюджанай была гульня «Жаніцьба Цярэшкі», у час якой «перажэньвалі» ўсё сяло — выбіралі хлопцу калядную «жонку», а потым разам святкавалі калядае «вяселле». І пры гэтым, зразумела, спявалі вясельныя песні.

Доўгі час песні і сам звычай, які, між іншым, існуе не толькі ў славянскіх народаў, праследваліся царкоўнікамі. Але, нягледзячы на ўсялякія перашкоды, яны ўсё ж зберагліся ў по-

быцце вёскі і дайшлі да нашага часу, як вясёлая карнавальная гульня. І не толькі старыя жанчыны захоўваюць нацыянальную культурную спадчыну — песні і звычай продкаў. Пры філалагічным факультэце БДУ створана спеўна-драматычная майстроўня, якая выконвае мноства арыгінальных народных песень, фальклорнымі тэмамі папаўняецца праграма калектыву «Валачобнікі» з мінскага інстытута культуры, іншых самадзейных і прафесійных ансамбляў. Іх выступленні карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў гледачоў, прыносячы сапраўдную асалоду, радасць далучэння да народнай пазіі, чароўнай, вялікай, неўміручай.

— Паспяшайся, грамада! — кліча за сабой натоўп адзін з калядоўшчыкаў. — А то не паспееце ўсё ўбачыць. — І крутануў каляровую зорку — атрыбут свята. Потым узяў «пад руку» «казу» і стаў нешта нашэптаць ёй на вуха.

Але ў гэты момант нехта запустіў вялізную снежку, якая разбілася аб казіныя рогі.

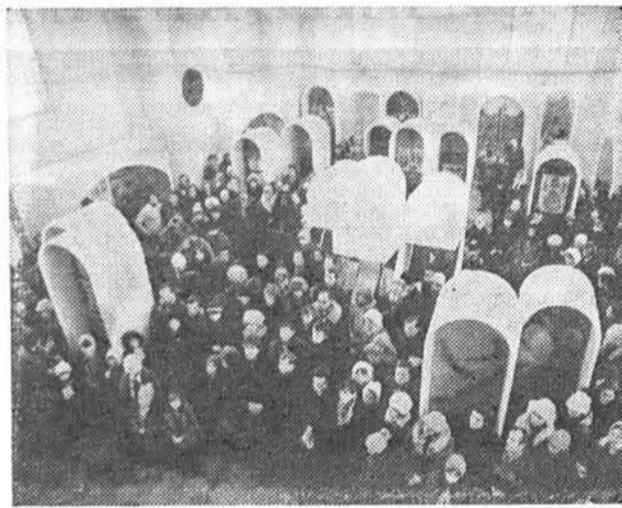
Што тут пачалося! Увесь бялуткі снег пераварушылі, валтужы адзін аднаго. А калядоўшчыкі знай сабе спяваюць.

Надвечоркам апусцела старажытнае заслаўскае гарадзішча. Раз'ехаліся па дамах удзельнікі і госці свята. Але многім вельмі хацелася вярнуцца сюды зноў — ці то восенню, ці то летам. Каб трохі падурэць, пажартаваць, павяселіцца, а потым, седзячы ў кампаніі сяброў, спяваць песні сваіх продкаў, глядзець на зоркі і, прыгадваючы мінулае, марыць аб будучым.

Таццяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: гасцей з Мінска, Гродна, Маладзечна, Ленінграда — удзельнікаў зімовага свята — сустрэлі хлебам-соллю работнікі Заслаўскага дома культуры; спявае салістка дзіцячага хора мінскага Палаца культуры Наташа ЗІНЬКОўСКАЯ; у зале музея народнага мастацтва і рамёстваў; на падворку старажытнага гарадзішча калядоўшчыкі гуляюць у снежкі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ПОРТ

ПАКУЛЬ — КАНТРОЛЬНЫЯ ГУЛЬНІ

Зборная каманда Савецкага Саюза па футболе праводзіць міжнародныя таварыскія сустрэчы перад чэмпіятам свету.

У Іспаніі нашы спартсмены перамаглі ў горадзе Сеўце з лікам 2:0. Галы забілі Бурак і Шангелія. За каманду СССР выступаў і мінчанін Сяргей Бароўскі.

У спартыўным комплексе «Алімпійскі» завяршыўся зьміні ўсесаюзны футбольны турнір дынамаўскіх каманд. Восем калектываў з вышэйшай лігі, першай і другой былі разбіты на дзве групы. Праведзены папярэднія гульні.

Як і меркавалася, фіналістамі сталі вышэйшыя па рангу каманды — «Дынама» (Масква) і «Дынама» (Мінск). У рашаючым паядынку была зафіксавана ні-

чыя. Галы забілі: у мінчан Пракапенка, а ў масквічоў — Мацёнін.

Для выяўлення пераможцы прыйшлося прабіць пенальці. Двойчы варатар мінчан Вярзеенка адбіў удары масквічоў. Перамаглі з лікам 4:2 дынамаўцы Мінска і занялі на турніры першае месца.

СПАБОРНІЧАЮЦЬ ЛЁГКААТЛЕТЫ

Гасцінна прыняў Ленінград удзельнікаў зімовага розыгрышу Кубка СССР па лёгкай атлетцы. Ад Беларусі ў ім удзельнічалі спартсмены Мінска і Віцебска. Некаторыя з іх сталі пераможцамі і прызёрамі спаборніцтваў.

Мінчанін Ігар Бурэль на дыстанцыі 200 метраў не толькі стаў пераможцам, але і ўстанавіў новы рэспубліканскі рэкорд: 21,95 секунды. Яго таварыш па камандзе Іван Буры першым фінішаваў на дыстанцыі 2 000 метраў з перашкодамі. Вельмі ўпарта праходзіў забег на 800 метраў, дзе поспеху дамогся Павел Трашчыла са сталіцы Беларусі.

І ЗНОЎ КАНЫГІН

Цікава прайшоў у Запарожжы чэмпіятат Савецкага Саюза па класічнай барацьбе. Многія вядомыя спартсмены вымушаны былі ўступіць маладым.

Званне чэмпіёна ў вагавай катэгорыі да 90 кілаграмаў заваяваў віцебчанін Ігар Каныгін. У апошнія гады гэты таленавіты спартсмен на ўсесаюзнай арэне не ведае паражэнняў.

Парадаваў і гамяльчанін А. Казоўскі. Малады спартсмен змог заняць трэцяе месца ў вазе да 74 кілаграмаў.

НА КАРЫСЦЬ ЗБОРНАЙ СССР

Пераможную серыю сустрач з амерыканскімі баксэрамі прадоўжылі савецкія спартсмены.

У першым паядынку яны выйгралі з лікам 8:4. У другім перамогу атрымалі амерыканскія баксэры — 6:4. А ў заключным ізноў перамаглі савецкія спартсмены — 5:4.

Ва ўсіх трох сустрэчах трэнеры СССР і ЗША выстаўлялі маладых спартсменаў.

ПЕРАСЯЛЕНЦЫ

Не бывае тыдня, каб тэхнік Чачэрскага лясгаса Міхаіл Атрошчанка не наведваўся на старое рэчышча ракі Сож непадалёк ад райцэнтра. І ў гэты выхадны дзень ён заглянуў сюды, з задавальненнем заўважыў свежа абгрызены лясняк, надбудаваную вышэй гаць з хмызняку. «Асталаваліся бабры на зіму, здзеецца, надзейна», — сказаў сабе і рушыў назад, у Чачэрск.

З ранняй восені наведваецца Атрошчанка да гэтага старога рэчышча. Тады ён заснаваў тут новае бабровае паселішча.

А было так. Меліяратары заканчвалі работы на аб'екце «Нісімкавічы — Гацкое». Там яны распалохалі баброў, якія жылі на лясной рачулцы Калодня. Даведаўшыся пра гэта, Атрошчанка выбраў для палахлівых звяркоў новае месца жытвання, з дапамогай леснікоў перасяліў сюды ўсіх 16 жывёлін. А каб ім было з чаго будаваць хаткі, людзі нацягалі да рэчышча хмызняку. І бабры, быццам зразумелі клопаты аб іх, ахвотна пасяліліся на прапанаваным месцы.

І. ХВОШЧАНКА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Зак. 265